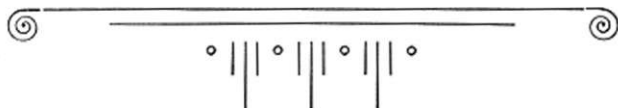

LJUBLJANSKI ZVON

Spomini z Bleda.

Narava moli . . .

*S*amotna kapelica v logu, ob slavčevih spevih otožnih,
skrivnosten objema te mir, ob pesmi, ki poje jo slap,
v zamišljenem logu ko sanja ob sladkih vonjavah rožnih,
trepeče lehak zefir . . . ob dihu večernih sap!

Samevaš, kapelica v logu? Kakor da skrivnostna nebesa
In vendar narava drhteč razpenjajo tu baldahin,
tu moli molitev večerno molče vsa narava se klanja
ob svitu nebeških sveč, in moli pobožno pod njim.

Molče vsa narava se klanja
in nemo mi moli srcé . . .
in sanja, in sanja o sreči
in na nebu mu zvezde žaré! —

Bil čas je rož.

Bil čas je rož, bil čas je cvetja,
bil čas je petja, sladkih nad, —
pozabila sem biti srečna,
ko cvela meni je pomlad! . . .

In na vrtéh jesen žaluje . . .
 po nemih gajih hodi smrt. —
 O, naj samo enkrat še vstopim
 v življenja opustošen vrt.

Poljubila bi rosno cvetje
 in dela bi ga na srcé . . .
 »Nikar ne plakajte mi, rože,
 jesen, jesen že mimo gre!« —

Bil čas je rož — bil čas je cvetja,
 a zdaj je čas jesenskih dni . . .
 na vrtu žalost se sprehaja
 in rosne rožam so oči . . .

Na vrtu žalost se sprehaja
 in došla v moje je srcé . . .
 »Nikar ne plakajte mi, rože,
 jesen, jesen že mimo gre!« —

Izgubljena vera . . .

Ko sem verjela še v lepe večere,
 v lepe večere, prepolne luči,
 upanja zvezde sijale so meni,
 upanja zvezde iz tvojih oči . . .

Ni jih večerov! — In v urah samotnih
 ustne te kličejo moje zama.
 Zvezda za zvezdo umira na nebu,
 gasne in pada v temán ocean! —

Kam ste mi zašle, ve upanja zvezde,
 ali ste padle v globino morja? —
 Mar ste mi zašle na tuje prostore,
 nádeje sladke in želje srcá? —

In sanjala sva . . .

In sanjala sva sredi rož . . .
 Ko minejo tri leta,
 iz fanta ti boš — mlad že mož,
 jaz žena iz dekleta. —

In sanjala sva — bogvekaj!
 V tem lepem rožnem maju
 en sam pogled — en sam smehljaj,
 in srca se spoznajo.

Sto lepih rož vzbudi pomlad,
 a redke je — jeseni sad! —

— — — — —
 — — — — —

Prepozno!

Ne sadi si rož več, o blede dekle,
 ne sadi jih v pozni jeseni . . .
 Umrle ti bodo . . . Glej, smrt mimo gre,
 zapri zdaj svoj vrt in zakleni!

Ne poj mi več pesmi, o blede dekle,
 o sreči — o mladi ljubavi! —
 Umrejo ti pesmi — boleha srce
 in čas ti ga več ne ozdravi!

Začelo ljubiti si zgodaj — otrok,
 ah, v blaženi dobi mladosti —
 a kratek ljubezni določen bil rok —
 in dolgi so dnevi — bridkosti!

Ne sadi več rož — in več pesmi ne poj!
 Glej, taki za te so načrti:
 Sadila pač rože za grob ti bi svoj
 in himne ti pela — bi smrti!

M. P. Nataša.

O prěščah.

Spisal Ivan Cankar.

teh časih neutešenega in neutešljivega hrepenenja se spominjam dogodka izza davnih let . . .

Lepo jutro je bilo, ko sem se vzdramil. Solnce je sijalo, redki, nemirni jesenski oblaki so begali po nebu in pod njimi so begale sence preko ceste, preko streh in na polje, črez goro v daljavo.

Oblekel sem se hitro, popil v naglici kavo in nato sem se napravil na pot. Poiskal sem veliko vrečo, v kakršnih nosijo krompir, in sem jo zakrpal, ker je bila razparana. Zunaj je zaklical Lojze in vrgel sem vrečo preko rame, vzel palico v roko ter se napotil.

Deset let mi je bilo takrat, Lojze je bil še mlajši. Ne vem, kakšen sem bil jaz, ali Lojze je bil zelo majhen in slab, bel in nežen je bil v obraz in gledal je srepo z velikimi očmi. Dejal je, da bo slikar — Bog vedi, o čem je sanjal. Zdaj je pač že mrtev, ali pa se je izgubil v svetu, ki je tako prostran.

Postala sva pred sosedovo hišo in prišel je Tone, ki je imel tudi veliko vrečo preko rame. Ž njim je prišla njegova sestra Hanica. Najmanjša je bila izmed nas vseh; veliko materino ruto je imela na glavi in izza rute je gledal zelo drobn, bolehn obraz. Pogledal sem jo in sem mislil, da ne zmore tako dolge poti. Toda šla je.

Sprva se nismo ustavili nikjer, hodili smo hitro in veselo. Po noči je deževalo in blato je cmokalo pod bosimi nogami. Zavili smo si hlače do kolen in Hanica si je izpodrečala krilo. Kmalu se je vzdignil pred nami klanec in pot je bila gladka, izmita. Tone se je zadel z ного ob kamen, sedel je ter si brisal s travo kri.

Pod nami je bila že vas in še dalje v dolini so se svetile bele trške hiše. Vse je bilo kakor umito, skopano; prazniško se je lesketalo jabolko na zvoniku farne cerkve. Vse okoli nas pa je bila božja samota.

Domenili smo se bili, da ne pojdemo po prěšce ne v vas, ne v trg. Tolpe otrok so lazile tam od hiše do hiše, berači, razcapani popotniki. Ljudje so jih gonili od hiše, in če so jim dali kruha, so godrnjali ter loputali z durmi.

Lojze se je bil domislil prvi. Gledal je z velikimi očmi in je dejal: »Tam je vse drugače, tam za hribi. Ne prišli bi domov s praznimi vrečami. Jabolk bi nam dali, hrušk, polne peharje, in tistih koruznih hlebcev, kakor jih pečejo tam; nizki so, rumeni in lepo diše; rjava skorja je razpokana kakor pri pogači . . . Da, kdor si upa tako daleč! . . .«

Zavila se je pot nekoliko navzdol v tiho dolino, kjer so ležale dolge lehe. In tako je izginila ravnina za nami, sami smo bili — nad nami nebo, kjer so begali jesenski oblaki. Razgovarjali smo se prej, ali v tem trenutku, ko je vzrastel hrib med nami in med ravnino, ki je bila naš pusti dom, smo utihnili. Drugačno je bilo vse življenje zdaj in tudi sami smo bili drugačni. Zgenilo se je v meni nejasno in boječe, da bi se vrnili; spogledali smo se, ali šli smo dalje.

Zdelo se nam je, da hodimo že dolgo. Neprestano se je pot vzdigala in se je spet spuščala, zmerom je bila enaka, enaki so bili vsi holmi in lazi in zmerom iste so bile tudi njive in črne tepke, ki so rasle ob poti. Kakor da bi se nič ne premikali in bi bilo vse mirno, začarano. Samo oblaki so hiteli.

Tone je skočil preko trnjeve meje in je pohitel na holm, da bi se ozrl naokoli.

»Tam je vas, zvonik se sveti!« je zaklical.

»Saj sem vedel, da pridemo kam!« je dejal Lojze mirno in šli smo dalje.

Res je bila že blizu vas, ali nismo je mogli videti, dokler nismo bili tam, ker je bila skrita v drevju; samo mala, žalostna cerkev je stala na nizkem, okroglem holmu, krtini podobnem, in je vzdigala zvonik s pozlačenim jabolkom; vzdigal se je zvonik, ali se ni mogel vzdigniti visoko; presegel je komaj visoki oreh, ki je stal na pokopališču.

Ozrli smo se, stopili smo v prvo vežo. Prav za durmi smo ostali in smo se tiščali k zidu; temno je bilo v veži, dišalo je po sveže pečenem kruhu.

Molili smo očenaš, ali slišal se je skoro samo tenki glas Haničin, ki je stala spredaj in je sklenila roke in se ni nič bala.

Odprle so se duri, umolknili smo; neobrita kmečka glava z veliko polhovko je pogledala iz sobe; zagodrnjalo je in duri so se zaprle.

»Počakajmo!« je dejal Tone in se je pomaknil bliže proti pragu. Tedaj pa so se oglasili urni ženski koraki globoko v veži, v temi,

zaškripalo je nekaj in nato je prišla dekla; prinesla nam je pehar suhih hrušk in četvero koruznih hlebov, majhnih, ploščatih in lepo dišečih. Dekla je bila debela, umazana in neprijazna ženska; pogledala nas je postrani, ni rekla nič in se je vrnila. Posedli smo v veži na tla, prešteli hruške in jih razdelili, spravili vse skupaj v vreče ter se napotili dalje.

Vas je bila majhna, zelo blatna in pusta. Hiše so se tiščale na kupu kakor kokoši; in vse je bilo tiho, kakor da bi imeli mrliča v vsaki hiši. Nekje ob vrtu se je prikazal fant, gledal je nekaj časa molče, nato je zaklical nekaj z zategnjenim, smešno pojočim glasom, pobral je kamen ter ga zalučil za nami.

»Lakota beraška je dejal!« se je razjezil Tone, hotel se je spustiti za njim, ali premislil se je precej in je samo zakričal: »Le pridi enkrat doli, ti . . . coklar!« Tone sam ni vedel, kako si je izmislil »coklarja«; zasmejali smo se in smo se napravili v drugo vežo.

Ko smo molili, je stal pred nami širokopleč fant in je opiral roke ob boke. Poslušal je in gledal in se ni ganil. Ali ko smo nehali, se je počasi okrenil, vzela je iz kota debelo palico in stisnili smo vreče ter bežali; noge so se vdirale preko gležnjev v blato.

Obredli smo vso vas, nobene hiše nismo pozabili; imeli smo naposled vsak po dva krajcarja in tudi v malhah je bilo že nekaj. Krajcarje nam je bila dala stara ženica, ali moliti smo morali ves prvi del rožnega venca; Tone pa je bil opazil, da sliši ženica slabo in zato je izpustil veliko število češčenamarij. »Saj nimamo toliko časa!« je dejal.

Komaj smo bili spet na poti, se je že izgubila vas v drevju; nobenega glasu ni bilo iz nje, tudi pes ni zalajal; ležala je mrtva tam in kakor na grobu se je svetil nad njo križ na nizkem zvoniku.

Zdaj je šlo strmo navzdol. Pot je bila tukaj široka, vsa razvožena in tako blatna, da je škropilo do suknje, ko smo hodili. Tod so pač gonili živino na vodo. Spodaj, v čudnem, neprijaznem zatišju, pod strmimi skalami, je bila kotlina, polna rumene vode. Pot je vodila mimo v dolgo in ozko dolino, nečkam podobno.

Lepa je bila dolina, vsa zelena, mirna, kakor nedeljska. Na oni strani, tam na rebri, se je svetilo dvoje, troje majhnih belih vasi; prijazno so gledale doli kakor golobje. In prav sredi doline je tekla majhen potok, žuborel je tiho, med vrbami skrit. Tudi pot je bila lepa, gladka, z drobnim belim peskom posuta. Ob poti je stala sredi doline nova kapelica Matere božje in tam smo pokleknili. Prijazno

je bilo vse naokoli in tudi nam je bilo prijetno in lahko, kakor da bi se bil Bog ozrl na nas . . .

Dobro se nam je godilo v tisti dolini. Ljudje so bili kakor svetli zeleni travniki tam doli, kakor bele vasi in nova kapelica ob poti. Niso nas gonili od praga in malhe so se polnile. V neki prostorni veži smo sedeli na klopi za mizo, jedli smo pšeničen kruh in pili mrzlo sladko hruševko. Pred nami je stala debela kmetica in nas je izpraševala.

Ne vem, če je še na svetu tista dolina; zdi se mi, kakor da bi je ne bilo več . . .

Bili smo spet na poti, pod nami je bila dolina; še eno drevo, še en ovinek in nikjer je ni bilo več. Samotna pokrajina se je razprostrla pred nami. Zgodilo se je takrat drugič, da smo postali in smo se spogledali. Ali šli smo dalje, kakor da bi nas bil kdo potegnil za rokav.

Nismo še hodili dolgo, ko smo opazili, da ni bilo več jasnega neba nad nami. Umirili so se bili oblaki, počasi so se še plazili, utrujeni in leni, in zmerom v isti smeri, proti severu. Podajali so si roke in so se spajali, sinjina se je izgubljala, kakor da bi zapirali tam gori svetla okna.

»Deževalo bo!« je omenil Tone.

Lojze in jaz nisva nič odgovorila. Kaj se je godilo v meni ob tistem času, Bog vedi, ali čutil sem, da je mislil Lojze kakor jaz.

»Le dalje, kamorkoli!« je mislil Lojze. »In če dežuje, naj!«

Hanica je hodila zadaj; malo sključena je bila in sopla je že težko, ali nismo se zmenili zanjo.

Zašli smo bili v čudno pokrajino, tako neizmerno žalostno, kakršne nisem videl še nikoli. Holmi so bili poraščeni z grmovjem in nizkim drevjem; vetra skoro ni bilo več in tako se ni nič genilo; samo tam na najvišjem holmu se je premikalo počasi in enakomerno visoko ogrodje, kakor da bi stala tam smrt in zamahovala s koso. Med holmi so bile zasekane globoke in zelo ozke grape, polne belega kamenja, med katerim se je pretakala rumena dežnica.

Poti skoro ni bilo, hodili smo po blatnih stezah, po kolovozih, včasih smo udarili naravnost čez holm, po strmi rebri, tako da smo plezali včasih po vseh štirih. Ali nikjer hiše, od nikoder glasu — neizmerna in zmerom enaka je bila pokrajina.

»Kaj se nismo izgubili?« je vprašala Hanica. Potna je bila v obraz in ustnice so se držale na jok.

Na visokem grebenu smo bili, videlo se je daleč naokoli.

»Kako bi se izgubili? Tam so sveti Trije kralji!« je tolažil Tone Hanico in sebe. Gledali smo — tam v daljavi, visoko, zraven sivega neba je bila bela pičica, cerkev svetih Treh kraljev.

»Zdaj, otroci, bomo pač kmalu na Holmu; mnogo nas čaka tam. Samo troje hiš je, naokoli pa gozd samega sadnega drevja. Po dolinah, po hribu same jablane — kakor smreke in bukve . . .«

Lojzetu so se zasvetile oči in tudi meni se je zasmejala srce, Hanica pa je pospešila korake. Same jablane kakor smreke in bukve. Kaj jabolka! Imeli smo jih v malhah dovolj. Ali bilo je nekaj lepega — tako sladko je bilo upanje . . . Ni treba, da so bila jabolka, bilo bi lahko karkoli . . .

Molčali smo skoro vso pot, odkar smo se bili odpravili z doma.

Tone, ki je bil doma zmerom lačen, je mislil na koruzni kruh, na jabolka, na sladko hruševko; tudi Hanica je mislila tako — tepena je bila zmerom, pestovala je ves dan in se ni nikoli najedla; sanjala je pač o belem kruhu, o pisani ruti, morda celo o srebrnih uhanih; zato so bile njene oči tako tihe, kakor da bi gledale in nič ne videle. Šla sta oba v boljše deželo, kjer so hiše od kolačev in strehe od belega cukra — hodila sta in sta molčala . . .

Tudi Lojze je sanjal. Ali njegove sanje so bile kakor pravljice, čudopisane, tako lepe in tako neverjetne. Nikoli ni okusil belega kruha, toda mislim, da ni sanjal o belem kruhu; lica so mu bila bela in bolna, oči pa so se bleščale kakor dvoje plamenov. Zato, ker je bil tak, se je pač klavrno izgubil, mislim . . .

Postali smo. Tam po onem holmu se je vila bela pot v lepih ovinkih mimo lepega drevja. Šli smo veselo, ali ko smo prišli na pot, ni bila več tako lepa in bela, kakor se nam je zdela prej. Morda je bilo takrat zasijalo nebo izza oblakov. Blato je bilo osušeno samo zgoraj, ali ko je noga stopila, se je vdrla. Tudi trava je bila še mokra in včasi se je stresla veja tam gori in kaplje so se usule na nas.

Velika kmečka hiša je stala tam sredi drevja; spodaj je bila zidana, zgoraj lesena in s slamo krita. Mala okna so gledala neprijazno, tako srepro in lokavo, kakor da bi nas bila zapazila že od daleč in bi nam zdaj hudobno mežikala v hudoben pozdrav. Blizu smo že bili, ali od nikoder ni bilo človeka. Nismo vedeli zakaj, ali bojazen nam je legala na srce.

»No, pojdemo tja, v božjem imenu!« se je osmelil Tone in je stopil počasi.

Tedaj je skočilo od nekod, od hleva ali od klonice, nekaj črnega ter se zapodilo proti nam. Velik pes je bil, toda lajal ni, skočil je z velikim, tihim, mačjim skokom. En sam skok je bil; dolga vrv, ki je bil privezan na njej, ga je potegnila siloma nazaj, tako da se je prevrnil. Nato je zalajal hripavo, pognal se je drugič.

Tone je bil zgrabil Hanico za roko, da je padla, bežal je in jo je vlekel s seboj preko trave in kamenja in blata. Malhe se je odprla in jabolka so se iztresala, tudi koruzen hlebec je padel v blato; sredi bega se je Lojze okrenil, pobral je hlebec in je tekkel dalje. Bežali smo, dokler nismo več videli hiše. Zasopli smo bili in potni, ko smo se ustavili, Hanica je bila vsa blatna in opraskana po obrazu in po rokah; toda jokala ni.

Nismo si upali pogledati drug drugemu v oči, tudi govorili nismo nič. Tih in žalostni smo se napotili dalje.

Pot pa je bila zmerom bolj pusta. Navzdol je vodila zdaj, ali tako strma je bila in spolzka, da smo padali neprestano. Lojze se je zasmel nekoč, ko je padal, toda umolknil je precej, prestrašil se je svojega glasu. Zdelo se nam je prej, da je ravnina, ki se je razprostirala tam, čisto blizu pod nami, par skokov. Toda hodili smo in padali, konca pa ni bilo nikoli, kakor da bi se pogrezala ravnina zmerom niže. Ozrl se je Tone nekoč in je videl, da sedi Hanica zadaj v blatu. Sedela je in je gledala mirno.

»No, Hanica?«

Vstala je in tako smo šli dalje, zmerom navzdol. Do kolen smo bili blatni, kakor da bi imeli debele sive nogavice.

Sitno je bilo in žalostno, toda Lojze kakor da bi ne čutil žalosti. Dolga je pač pot in neprijetna, ali tudi konec je nekje . . . tista lepa dežela . . . Komaj še smo mislili na préšce in zdi se mi zdaj, da sploh nikoli nismo mislili nanje, že od začetka ne. Nekaj drugega je bilo v nas in z boleščjo čutim, kaj je bilo . . .

V širokem ovinku se je spustila pot v dolino in je zavila potem na levo, vzpenjala se na holme in padala, izgubila se potem za hribom. Na desni pa je bila velika odprta ravan, čisto prazna, z visoko travo poraščena; jarki so se križali na vse strani, samotno drevo je stalo tupatam. In napotili smo se preko ravni.

Vodila nas je ozka in zelo blatna steza, mestoma s travo praščena, mestoma z globokimi lužami pokrita. Nismo še hodili dolgo, ko smo opazili, kako so se prikazovale na tej, na oni strani ob stezi kakor ribniki velike luže; voda je bila čista, mirna, šopi visoke trave so rasli iz nje in tudi spodaj je rasla trava, videli smo . . .

»Strah me je!« je rekla Hanica zadaj. Tudi v meni se je zgenilo takrat — kako prostrana je bila ravan in kako mirna!

Ali nihče ni rekel, da bi se vrnili, in tudi mislil ni nihče . . .

Razlila se je voda preko steze, mahoma smo stali pred njo, nismo je bili ugledali prej. Od brega do brega so bile položene deske, voda jih je pokrivala in majhni valčki so se igrali, delali so se mehurji in trava je nalahko vztrepetavala.

Lojze je stopil prvi na desko, ali ni si upal precej dalje, deska se je bila pogreznila pod korakom za ped globoko. Tone se je ozrl z resnim obrazom.

»Pojdimo okoli luže!«

Stopil je, ali udiralo se je pod njim, zelo mehko mastno blato mu je lizalo skoro do kolen.

Lojze pa je stopil dalje po deski.

»Če so deske tu, tedaj je to steza. Čemu pa bi jih bili položili?«

Vsi smo šli za njim; Tone je pogledal na Hanico in je šel zadnji tik za njo. Deske so se vdirale globoko, preko kolen nam je brizgala voda. Ko smo bili na sredi, sem se opotekel, ker se mi je bilo zazdelo nenadoma, kakor da je vsa ravan polna vode in da voda pljuska ter se nam bliža od vseh strani. Toda zazibalo se je in streslo, samo luža je bila naokoli in že smo bili blizu brega.

Hodili smo s sklonjeno glavo, trudni, nismo videli neba. Nebo pa se je temnilo zmerom bolj, mirno so viseli oblaki od vzhoda do zahoda. In ko smo bili sredi ravni, je pričelo pršeti. Še bolj pusta in otožna je bila zdaj ravan; pogrebna pokrajina. In skoro mi je, kakor da se je resnično premikal mrtvaški izprevod preko ravni, mimo samotnih dreves, preko velikih tihih luž, pod sivim nebom. Molče se je premikal, črno oblečeni pogrebci so klonili glave, križ se je zibal spredaj . . .

Tako smo mislili: preko ravni pojdemo, okoli holma, ki je tam daleč kakor v megli, in mimo holma drži vélika cesta. Po veliki cesti pa se vrnemo.

Ali zdaj se je vse izpremenilo — čisto drugačna je bila pokrajina in tudi naše misli so bile drugačne. Lojze je gledal srepo in naravnost, oči pa so mu bile rdeče obrobljene. Zakaj tako nam je bilo pri srcu sredi pogrebne pokrajine, kakor da je ni konca in da smo bili zabredli v večnost, kjer ni nè glasu ne svetlobe. Tudi tisti holm, ki je dremal v megli, pač ni bil holm ob véliki cesti. Upanje, ki je bilo tako majhno in nejasno, se je bilo preselilo tja

in zdaj je gledalo čemerno iz daljave. Da, naše upanje, to je bil holm . . . In tudi vélike ceste ni bilo nikjer.

Vsa nas je bila objela ravan, pogoltnila nas je bila. Kakor luža smo bili, kakor blatna, spolzka steza, kakor samotno drevo, ki je izgubilo listje že tako zgodaj; in kakor dež smo bili, ki je škropil tenko, enakomerno od sivega neba . . .

Stal je tam hrast, še ves košat in zelen, malo vzvišena je bila zemlja pod njim. Tja smo šli in smo sedli v mokro travo.

Globoka, trudna malodušnost je bila v nas. Nič nismo govorili, nismo se ozrli drug drugemu v obraz, da bi ne zajokali. Sedeli smo dolgo, utrujenost je lezla od nog navzgor, legla je na ves život in oči se se hotele zapirati. Nad nami je šumelo narahlo, drobne kaplje so bile ob listje . . .

Vstala je Hanica in vsi smo se ozrli začudeni nanjo. Zdela se nam je čudno majhna, upognjena je bila kakor stara ženska, tudi velika materina ruta jo je delala staro.

»Kaj ne pojdemo?« je vprašala in je zadela malho na ramo.

V tistem trenutku je bila večja od nas vseh in zaupali smo vanjo. Vzdignili smo se in smo šli, noge so nam bile neokretne, lesene.

Nižalo se je nebo in je temnelo, z velikimi črnimi očmi je gledalo na nas in bali smo se ga. Deževalo je močnejše, v tenkih, ravnih curkih. Luže so bile zmerom večje in zmerom bolj se je udiralo.

»Tam bi bili ostali!« je izpregovoril Tone in je gledal v tla.

Hanica je skoro zakričala:

»Ne! Ne! Ne!«

Čudno je bilo — razumela je njegovo misel, ki jo je komaj sam razumel. Jaz pa sem videl tisto misel tudi v Lojzetovih očeh in čutil sem, kako se je bila vzbudila tudi v meni samem . . .

Zabobnelo je zamolklo, kakor da bi tam daleč, za hribom drdrali vozovi po lesenem mostu. Vsi smo vedeli, kaj je bilo, toda nihče ni izpregovoril in gledali smo v tla. Kmalu nato se je prikazala na nebu žareča bela črta, mirno je stala in je izginila, za goro pa je zabobnelo.

Hanica se je prekrižala.

Tisti holm, ki smo ga videli prej na desni, je izginil. Nebo se je čisto približalo, pogreznilo se je skoro do vrha samotnih dreves, od vseh strani se je zgrinjalo kakor morje. In zdaj ni bilo na svetu nič drugega več nego tiha ravan.

Ko sem se ozrl, sem zapazil, da smo hodili v drugačnem redu: Hanica je hodila spredaj. Z drobnimi, opreznimi koraki je hodila, sključena je bila do pasu, malho je držala z obema rokama . . . Tako bi pač hodila v večnost, Hanica . . .

Tedaj pa me je čudno izpreletelo po životu. Tone je bil zadnji in postal je nenadoma, vreča mu je padla z rame in zajokal je naglas. Čuden je bil njegov glas, razlegel se je po vsej ravni; podoben je bil pasjemu cviljenju po noči.

Vsi smo postali; Lojze je gledal v stran, ustnice so se mu premikale, kakor da bi hotel izpregovoriti.

Hanica je pobrala vrečo in jo je zadela na rame poleg svoje; zdaj je bilo breme večje nego Hanica; držala ga je z eno samo roko, in ker je bila upognjena do pasu, bi še držati ne bilo treba; mirno je počivalo breme — kakor da bi sedelo udobno tam na skrivljenem hrbtu, gledalo nazaj ter se nam smejala hudobno.

Prijela je Toneta za roko in šli smo dalje . . .

Ne vem, kje je zdaj Hanica. Ali zadnjič sem videl žensko v obnošeni in zakrpani obleki; iz suhega jetičnega obraza so gledale mirne oči; v naročju je imela dojenca, dvoje otrok se je držalo njene krila. Život ji je bil upognjen, šla je preko ceste z drobnimi, trudnimi koraki; ob oglu je postala, gledala je nekam v daljavo . . . Mislil sem, da je bila Hanica . . .

Zeblo nas je. Od dežja smo bili vsi premočeni, in mraz se je vzdigal iz preplavljene ravni, lil je od sivega neba, napolnil nam je malodušna srca. Tudi strah nas je bilo, tako da se nismo upali ozreti. Že je bila tudi meni zmerom bolj prijetna misel, da bi legel v blato, v lužo ter si odpočil. In spogledala sva se z Lojzetom.

Takrat pa je zazvenelo čudno, kakor da bi zaklenkal sredi pokrajine tenek zvon. Hanica je molila rožni venec.

In hipoma nam je bilo lažje, mirnejši je bil strah in tišja je bila žalost. Bilo je, kakor da je molila pokrajina, dolgo, žalostno molitev.

Umolknili smo, ko smo prišli do jarka. Tam je bil pač konec.

Jarek je bil širok; vsled dežja se je bil nenadoma napolnil do vrha z rumeno vodo, ki je tekla hitro ter pljuskala z velikimi valovi. Preko jarka je bilo položeno tenko deblo, skoro nič obtesano, okroglo in spolzko; opore pa ni bilo. Stali smo pred jarkom in strah je rastel v nas, dvigal se je v grlo, kakor da bi nas grabilo za vrat. Tresel sem se, ko je stopila Hanica na brv.

Stopila je oprezno z drobno, blatno nogo. Stopila je in je šla, počasi, upognjena, prestavljala je noge tako, kakor da bi hodila za

šalo po vrvi. Stopil je za njo Lojze in stopil sem še jaz; vsi smo prišli na breg, ali utrujeni smo bili in noge so se nam tresle, kakor da bi bili preromali večnost, dolgo, strmo in strašno pot. Na oni strani pa je ostal Tone sam. Gledal je topo na nas, roke so mu visele ob životu, kakor da bi mu bile umrle.

»Stopi!« je zaklicala Hanica.

Tone je nekaj odgovoril, zagnal se je, stopil je na brv tako trdo, da je zapljuskala voda preko nje, in je bil z dvema skokoma na tej strani. Nato pa se je opotekel in je padel.

»No, dalje!« je prosila Hanica.

»Kaj ne vidiš, da ni konca?« je kriknil Tone. »Ni konca! Ni konca!«

Ni ga bilo. Dolgo smo že hodili, ali bili smo zmerom na istem mestu. Kolikor se je odgrnilo puste ravni pred nami, toliko se je je zagrnilo za nami. Da, čudo je bilo, pokrajina je hodila z nami. Na vseh straneh se je bilo spustilo od neba doli veliko sivo zagrijnalo, motilo nas je in tako je bilo mogoče, da smo hodili v kolobarju . . .

Kamor so pogledale oči in kolikor daleč so mogle trudne, plašne misli, je bila sama pusta, tiha ravan; vsa zemlja je bila pusta ravan in vse življenje. Mi pa smo hodili v kolobarju in konca ni bilo . . .

Steza se je razširila nenadoma v razvožen, blaten kolovoz.

»Tam je holm!« je vzkliknila Hanica.

Resnično se je bil vzdignil na desni holm, na vrhu se je svetilo nekaj belega izza drevja. Pospešili smo korake, laže so stopale noge in tudi Hanica se je bila nekoliko vzravnala.

Ali od utrujenosti in od žalosti so bila naša srca še zmerom plašna in malodušna — kakor ujeti vrabci so bila, ki se tresejo, ker se bliža roka, da jim zavije vrat. Srečali smo na kolovozu raztrganega vagabunda in bežali smo preko travnika in preko luž in jarkov, ko smo ga ugledali . . .

Tedaj pa se je zgodilo kakor čudež. Prikazala se nam je široka bela cesta in v tistem trenutku se je zasvetilo na vzhodu, kakor slavolok se je bila vzdignila mavrica od zemlje do neba. In tam v daljavi se je bleščalo kakor veliko belo mesto, vso svojo jasno luč je razlivala mavrica nanj.

Razširila so se nam srca od silnega koprnenja. Lojzetu so se zablistale oči in vzkriknil je:

»Tja, otroci!«

Zakaj tam je bil cilj. Zdaj smo spoznali, kam je hotelo srce, kadar je bilo polno žalosti. Tam je bila rešitev in je bilo novo življenje, vsa prihodnost je bila tam . . .

Stopili smo, toda glej, noge se niso hotele premikati, privezane so bile na dolgo vrvo, morale so nazaj na pusto, neizmerno ravan, kjer je bila smrt. Vsi smo postali, tudi Hanica. Tone je sedel na kanton ob cesti in je položil malho na travo. Lojze je stal sredi ceste in je gledal s široko odprtimi očmi proti velikemu, belemu mestu, ki se je svetilo v mavrici. Mavrica pa je ugasovala, ugasovalo je tudi mesto. In Lojzetu je klonila glava . . . Nazaj, nazaj na pusto ravan!

Trudni smo bili, da nismo mogli več koraka dalje. Na holmu je zaklenkalo žalostno, kakor da bi zvonilo umirajočemu. Lojze je hotel sestri v travo ob poti, da bi si odpočil, toda pokleknil je in je legel nato z vsem telesom. Tudi meni je bilo, kakor da bi stal na gugalnici; zibala se je cesta, zibal se je holm . . .

Mavrica je bila ugasnila, tudi na vzhodu so se spet spojili oblaki in deževalo je. Meni pa se je zdelo tedaj, da smo še zmerom sredi neizmerne, puste ravni in da hodimo . . . hodimo, ali konca nikjer in nikoli . . . Ko smo se vozili domov na ropotajočem kmečkem vozu in smo spali, se mi ja sanjalo še zmerom, da hodimo . . . hodimo po neizmerni, mrtvaški pokrajini, ali konca nikjer in nikoli . . .

To je dogodek, ki se ga spominjam v teh časih neutešenega in neutešljivega hrepenenja.

Noč.

V temni halji iz baržuna
 šeta noč,
 s sabo nosi sanj prelestnih
 poln naroč.

Diha mir na sinje morje,
 pokoj v svet,
 da dremaje podrhtava
 v vrtu cvet.

K meni nočca se nagiblje
 na srcé,
 prisluška na utripe
 mi glasné.

In razsuje sanj prelestnih
 ves naroč
 meni v dušo o ljubljencu
 tiha noč . . .

Utva.

Dva izleta na Rusko.

Črtice s potovanja. Spisal A. Aškerc.

(Dalje.)

ujcu, ki pride prvokrat v kako rusko mesto, se zdi čudno, da vidi toliko uniformiranih moških. Na prvi hip bi utegnil misliti, da so ti uniformirani ljudje sami — vojaki, ali motil bi se! Na Ruskem nosijo uniforme vsi moški, ki so v državni (javni) službi, in tudi študenti. Po različnem kroju in po barvah se razločujejo med seboj razni uradniški čini. Nevojaka spoznaš lahko tudi po tem, da nima orožja. Nekoč sem vprašal nekega Rusa, zakaj nosijo uniformo tudi študenti. In dotičnik mi je pojasnil stvar tako: »Vidite,« je rekel, »Rusija je velika in v njej prebivajo raznovrstni narodi z raznovrstnimi narodnimi nošami v najbolj pisanih barvah. Sinovi vseh teh pestrih narodov obiskujejo ruske šole, nižje, srednje in visoke. Ko bi prišel vsak študent v svoji noši v šolo, kakšna mešanica bi bila to! Kakor na »jarmarki« v Nižnjem Novgorodu! Ta raznoplemenska mladina bi se gledala med seboj »pisano« in bi se dražila med seboj ter kritikovala mnogotere neukusne in neestetične noše. Tako so pa vsaj na zunaj vsi enaki; ruska oficijalna uniforma jim dokazuje »ad oculos«, da so vsi »Rusi«, pa naj so že res Rusi ali Judje, Nemci, Poljaki, Čuvaši, Čeremisi, Kirgizi, Finci, Estonci, Gruzini ali Tartari . . . Vrhutega je uniforma cenejša nego civilna obleka in traje dalje.«

Moram reči, da je mož pametno obrazložil upravičenost studentovskih uniform . . .

Predno se poslovim od Petrograda, naj še omenim, da sem bil preživel v družbi dveh rojakov par lepih ur. V Petrogradu živi že nad trideset let jako ugleden in bogat slovenski veletržec, g. K—s, kateremu sem bil nesel pozdrav ljubljanskega župana, g. Hribarja. Gospod K—s govori še gladko svoje materno narečje ter se še zmerom z veseljem spominja svojega rojstnega mesta — Ljubljane. Sprejel me je prijazno ter me povabil za drugi dan, ko je bila nedelja, v svojo vilo v Carskem selu. Seveda sem povabilo sprejel ter se odpeljal po železnici dobro uro daleč proti jugu. V svoji lični, sredi brezovega parka stoječi »dači« me je sprejela družina g. K—sa, ki je seveda ruska. Pri mizi sem zalotil tudi našega slo-

venskega slikarja g. Žmitka, ki se ni mogel dosti načuditi, da sva se bila sešla v Carskem selu! Po obedu smo šli šetat po obširnem carskem parku ter si ogledali grad in mesto, ki šteje okoli 20.000 duš in ima med drugimi šolami tudi žensko gimnazijo. V Carskem selu je študiral in se vzgajal, kakor je znano, Puškin ter začel razvijati tukaj svoj pesniški talent. V senčnatem parku ima veliki poet svoj spomenik. Mladi Puškin sedi zamišljen na klopi, oblečen v kadetsko uniformo.

Po slovesu od gostoljubne družine sva se odpeljala z gosp. Ž. zvečer v Piter nazaj, kjer sva še nekoliko »poguljala«. DrugEGA dne pa sem šel na vokzál¹⁾ Nikolajevske železnice, da se popeljem v Moskvo.

*

Bil je krasen jesenski dan, ko sem se vozil proti jugovzhodu. Brzovlak Nikolajevske železnice je eden najnaglejših v Rusiji; preleti 60 vrst²⁾ v eni uri. Saj pa tudi veže dve poglavitni mesti velike države. Tudi udobnost je na tej ravni progi največja. Vagoni so električno razsvetljeni, dočim se razsvetlujejo vozovi na drugih progah navadno s — svečami. Široka polja se vrste z gozdovi, ob katerih vidimo na več krajih čedne lesene dače. Po njivah dela ljudstvo v svoji pisani obleki: moški v rdečih srajcah, ženske v pisanih sarafanih. Vasi ruske, mimo katerih smo se peljali, pa so ubožne in otožne. Lesene so vse brez izjeme, zato se imenuje v ruščini vas tudi »derevnja« (lesenjača). Tudi cerkve so v takih vaseh navadno lesene.

Pri mestu Tveri smo se peljali čez Volgo, ki je odtod plovna in nosi že parobrode. Na zapadni strani se dvigajo Valdajske višine, hribi do 300 m visoki. Med njimi leži več manjših jezer, iz katerih izvira Volga. Potem ni nobene zanimive postaje več do glavnega mesta. Kurirni vlak na tej progi ima samo I. in II. razred in vozi s seboj tudi jedilni vagon. Obedoval sem v Mali Višeri, večerjal pa na vlaku. Kolodvorske obednice so v Rusiji opremljene najelegantneje; hrana ni draga, dobi se pa jako ukusna jed. Jaz sem povsod zahteval boršč, ki bi se tudi med Slovenci moral udomačiti. Na pesi je vkuhano goveje in svinjsko meso, na to mešanico, ki da izvrstno juho, vliješ še par žlic kisle smetane in — ambrozijski boršč je gotov! Jako pogosto se dobijo ribe. Močnate jedi ruske so tudi

¹⁾ kolodvor; beseda je iz angleščine.

²⁾ versta (верста) = 1,067 km.

nekaj posebnega. To so razne vrste pastete, »pirožki« imenovane. Za pijačo se podaje izborno krimsko vino, pivo in seveda neizogibni čaj.

Od Peterburga do Moskve vozi »kurjerski« ravno 12 ur, od 9¹/₂ zjutraj do 9¹/₂ zvečer. Bila je trda noč, a matuška Moskvá je gledala na nas s tisočimi očmi, ko smo se pripeljali v njeno okrilje. Veliki »hôtel Kontinental« na Gledališkem trgu me je bil sprejel pod svojo gostoljubno streho . . .

Ne vem, sem li sploh kaj spal ali ne. Noč mi je bila napoti in težko sem pričakoval dneva, ko se mi prikaže matuška »belokamennaja« Moskvá v vsej svoji čarobnosti. Samo Carigrada in Rima sem se tako veselil kakor Moskve, pa Moskve še bolj, saj je naša, slovanska! Toliko da sem utegnil zjutraj popiti čašo čaja, pa sem že tekkel v Kremlj, do katerega sem imel samo par minut hoda. Prispevši v Kremlj, popel sem se kar na znameniti, 97 m visoki zvonik Iván Veliki, s katerega je čudovit razgled po vsej ogromni Moskvi. Pod menoj leži torej trdnjavi podobno jedro cele Moskve, stari, častiti Kremlj s svojimi cerkvami, samostani, arsenalom, vojašnicami in carskimi palačami. Opasuje ga visok zid v obliki trikota, skoz katerega vodi petero z visokimi, močnimi in arhitektonsko zanimivimi stolpi utrjenih vrat. Okoli Kremlja se širi takozvani Kitaj gorod (»Kitajsko mesto«, kjer pa ni Kitajcev!), okoli tega leži »Bjelij gorod«, potem »Zemljanój-gorod« in ob robu nazadnje leže predmestja.

Kak pogled! V solncu se leskečejo pozlačene in pisane kupole nebrojnih cerkvá, vmes se dvigajo ponosne palače, javne in privatne. Zeleni parki in vrtovi dajejo sliki mehak izraz. Med hišami se vijejo široke in ozke, navadno zakrivljene ulice, med posameznimi mestnimi kvartali pa skrbno izvedeni buljarji. Na južni strani, skoro tik pod zidom kremljevskim pa se vije v širokem, su podobnem krogu počasi reka Moskva, čez katero se razpenja več umetnih mostov. Na oni strani reke leži še velik del mesta, takozvano Zamoskvorječje . . . »Ruski Rim!« porečeš, ko ti počivajo oči na tej pisani panorami, na tem morju hiš, gradov, saborov in palač. Ne! Rim spaja v sebi pojem zapadnega mesta. Moskva je nekaj drugega: To je ruski, slovanski orijent! Orijent v slovanski obleki. Oziram se s hodnika na vse strani in povsod mi čuti srce: orijent!

Kolika razlika med Peterburgom in Moskvo! Peterburg je zapadnjak, moderen Evropljan, govoreč po ruski; Moskvá pa je narodna Rusinja, bogata, ponosna plemenita gospá. Peterburg je glava

Rusije, Moskva njeno srce. Moskva je Rusu sveto mesto, ki ga ovija čar davne in slavne zgodovine. Ne v Peterburgu, v Moskvi kronajo ruske carje; tukaj se predstavi narodu svojemu samodržec. Moskva je ruski narodni original, Peterburg je kopija velikih evropskih vele mest. Peterburg šteje šele 200 let, Moskva je častita matrona, ki se je porodila že v 12 stoletju. Kaj je vse videla na svetu! Stare, skoro bajeslovne ruske kneze in tatarske kane, ki so jo bili kruto podjarmili; videla je carja Ivana Groznega, poljske kralje in — Napoleona! O, matuška Moskva ve veliko povedati iz svojega življenja in ponosna je na svojo starost! . . .

Pogled na Moskvo pa je tudi zato zanimiv, ker nam tako nazorno kaže počasni, zgodovinski razvoj mesta. Dočim so ulice peterburške vse premočrtne in se križajo pravokotno, so ulice moskovske kakor letni krogi na prerezu drevesnega debla. Ulice peterburške so bili že sto let naprej določili s svojimi ravnili in merili inženirji carja Petra; stare moskovske ulice pa so se razvijale od slučaja do slučaja po potrebah . . .

Težko sem se bil ločil od Ivana Velikega, v katerem visi 31 zvonov, velikih in malih.

Poleg »Ivana Velikega« leži na tleh največji zvon na svetu; Rusi mu pravijo carski zvon (царь-колоколъ). Visok je blizu 10 metrov, v obsegu meri 20 metrov, a pod njim lahko stoji okoli 200 ljudi. Zvon je, žal, škrbina. »Košček«, ki se mu je odbil, tehtal samo — 11.000 kil.

Ako se ozremo od tega zvona-junaka po trgu proti reki Moskvi, zagledamo pod kamenitim umetnim baldahinom, ki ga nosijo marmornati stebri, kip carja osvoboditelja, Aleksandra II.

V Kremlju sem si nato še ogledal veliko carsko palačo, kjer stanuje car, kadar biva v Moskvi. Notranjost njena je nepopisno krasna. Dvorana se vrsti za dvorano, ena luksurijozneje opremljena od druge. Poleg te palače jih je še več drugih carskih, ki jih pa nisem utegnil pogledati. Čemu tudi? Izmed cerkev sem videl samo še veliko Uspensko katedralo, v kateri kronajo carje in ki ima prebogato notranjščino.

Iz Kremlja sem šel skozi Spasskija vrata, nad katerimi se dviga visok stolp. Nad vhodom visi na zunanji strani podoba Kristusova, zato se mora pod temi vrati vsak moški odkriti. Kdor bi tega ne storil, učinil bi neodpustno breztaktnost proti stari ruski tradiciji in nemara bi se moral zaradi tega še zagovarjati pred policijo . . .

Ročno ko pridemo skozi ta zanimiva sveta vrata, stojimo na »Rdečem trgu«. Tukaj pa se dviga velikansko moderno poslopje, Trgovski dom (торговые ряды), t. j. bazar, v katerem dobiš vse, česar potrebuješ. Zidali so to palačo, kakršne še nisem poprej nikjer videl, pet let (1888—93) in stala je okoli deset milijonov rubljev. Ne daleč od Trgovskega doma stoji originalna katedrala sv. Bazilija. To je cel konglomerat cerkev, in težko se orijentiraš v tem labirintu. Francozi so bili l. 1812. izpremenili v svoji neverjetni ošabnosti to cerkev v hlev. Vereščagin je na neki svoji sliki iz ciklusa »Napoleon na Ruskem« ovekovečil ta zgodovinski dogodek. Na zunaj je ta katedrala po svojih čebulastih pisanih stolpih morebiti najizvirnejši vzor ruskega sloga . . .

Na trgu, kjer stoji moj »hotel Continental«, je zgrajenih kar troje gledališč, drugo vstric drugega. Tisti teden, ko sem bil prišel v Moskvo, se je bila ravno začela nova sezona. V »velikem« carskem gledališču sem videl nekega večera prekrasen — balet, v drugem, takozvanem »malem« pa Gribojedovo znano komedijo v verzih, »Gorje ot umá«! (Gorjé pametnemu človeku!). V Korševem gledališču pa sem užival neko nedeljo popoldne Gogoljevega klasičnega »Revizorja«. Korševo gledališče je sicer samo na sebi neznatno po zunanjsčini, a ima včasih izvrstne umetnike. Ta dan so gostovale v »Revizorju« prve moči. Razume se samo ob sebi, da pri nas ne morejo »Revizorja« nikdar tako dovršeno igrati kakor na Ruskem. Ploskanju ni bilo ne konca ne kraja. Ne bi bil mislil, da so Rusi v gledališču tako temperamentni in živahni. Igralce so klicali na oder na ves glas ter jim metali pred noge cele kupe cvetja . . .

Lepo cerkveno petje sem slišal v Peterburgu, toda še lepše znajo peti v Moskvi v novi cerkvi sv. Spasitelja, ki je, obenem rečeno, najkrasnejša cerkev v Moskvi. Stoji ob levem pobrežju reke Moskve, prav blizu nje na nekem vzvišku ter ima petero pozlačenih kupol. Cerkev je stala nad petnajst milijonov rubljev. Njene notranjščine, ki je vse marmor, granit, bron, srebro in zlato, se ne moreš nagledati. Stene so poslikali prvi ruski umetniki. V nedeljo 15. septembra sem užival tukaj petje, ki ga ne morem pozabiti. Pevcev je stalo na levi strani prekrasnega zlatega ikonostasa okoli 80. Vsi glasovi so zastopani, a pojo samo moški, med njimi tudi dečki. Basi so grmeli, da se je treslo zidovje. Rusija je domovina najglobočjih basov. Tudi svečeniki pred oltarjem se ponašajo ostentativno s svojimi basi . . . Zanimivo je opazovati Ruse pri službi božji. Da bi kdo čital na molitvenik, nisem videl, pač pa se sila pogostoma kla-

njajo in prekrizavajo po trikrat zaporedoma. Nekateri pa kupujejo pri nalašč za to postavljenem duhovniku svečke, jih prižigajo ter jih žrtvujejo raznim svetnikom, katerih pozlačene ikone vise ob stebrih. Kdor ne more sam s svojo svečko do svetnika, prosi druge, da mu jo neso naprej . . . In tako roma blagoslovljena svečka v gneči od rok do rok proti ospredju, dokler ne dospe do cilja, kjer gori potem kaki Božji materi Kazanski, kakemu sv. Vladimirju, Andreju ali drugemu svetniku na čast. Kakor se vidi, je v pravoslavni cerkvi še več čisto zunanje praznoverske »pobožnosti« nego v katoliški . . . Vse tiste teatralne produkcije pri visokih škofovskih mašah na zapadu pa naj umolknejo pred takim cerkvenim zborom, kakršen se sliši v »hramu Hristá Spasitelja«!

Moskva ima poleg vseučilišča¹⁾ in posebne šole za orijentalne jezike celo vrsto učnih zavodov in umetniških ter znanstvenih muzejev. Zelo važen je zgodovinski muzej, impozantna nova zgradba, v kateri najdeš zgodovinske, etnografske in arheološke zbirke iz vse ogromne Rusije. Zanimiv je tudi Rumjancevski muzej, sezidan v plemenitem renesančnem slogu, spredaj s kamenitim stebrovjem. Pri tleh je knjižnica, v ostalih pa so numizmatične zbirke, galerije slik in etnografske zanimivosti. Tu so tudi noše vseh slovanskih plemen v Evropi. Tudi Slovenci smo zastopani! V neki stekleni omari stoji namreč skupina slovenskih svatov iz Koroške v naravni velikosti. Na omari pa je zapisano: Dar Matije Majarja.

Najvažnejša galerija slik v Moskvi pa je brez dvoma Tretjakóvskega galerija na desnem bregu reke Moskve. To galerijo sta podarila milijonarja brata Tretjakóva s poslopjem vred mestu. Galerija šteje nad 2000 števil. Zastopani so menda vsi važnejši slikarji ruski, zlasti: Vereščágin, Šiškin, Kramskój, Poljénov, Makovskij, Vasnecóv in Rjépin. Da, velika je ruska umetnost, znamenite slikarje imamo Slovani, vzklikneš s ponosom, ko si si ogledal ta slikohram.

Omenil sem, da ima Moskva vse polno učnih zavodov. Kar nas zapadnjake posebno iznenadi, je to, da je v Moskvi veliko število ženskih gimnazij. Za izobrazbo ženskega spola se menda nikjer na svetu ne stori toliko kolikor v Ameriki, v Skandinaviji in na Ruskem. Na univerzo so imele v Rusiji ženske abiturientinje pristop že davno,

¹⁾ Bogoslovske fakultete ruska vseučilišča nimajo. V tem oziru so Rusi naprednejši nego zapadni Evropeci. Saj dogmatika, ki je jedro vsakega bogoslovja, itak ni znanost v strogem pomenu. Ruske univerze imajo za to: zgodovinsko-filološko, fiziko-matematično, juridično ter fakulteto za orijentalne jezike . . .

ko so na zapadu šele debatirali o tem, sme li sploh ženska obiskavati vseučiliška predavanja ali ne. Ženskih diplomiranih zdravnic je na Ruskem na tisoče. Takisto se Rusinje rade vpisujejo na filološko-historičnih fakultetah in delajo izpite z uspehom.

Da se Rusi radi kopljejo, je znano. Kopaljšč je v Moskvi več. Na ulici »Neglinnij projezd« je dvoje velikih kopaljških palač, kjer se lahko koplješ za 1 do 10 rubljev. Kabine so opremljene z največjim komfortom.

Ulice moskovske niso vse ravne kakor peterburške, ker svet, na katerem leži Moskva, sam ni raven, a zanimive so zaradi narodnega ruskega življenja. Ena najlepših ulic je Tverska, ki je dolga gotovo pol ure. Tu so največje trgovine, še pristen Kitajec ima tukaj svoj dučan, kjer prodaja čaj in svilene robce. Vstopil sem v štacuno njegovo, da bi slišal, kako govori ruski. S svojo dolgo kito je sedel mož za »pudelnom« ter me vprašal v gladkem ruskem jeziku, česa želim. Kupil sem si bil za spomin na žoltopoltnega Mongola cenen svilen robec samo zato, ker je dobro govoril по-русски.

Na Tverski ulici je tudi edina kavarna Filipova, kjer sem si mogel oddehniti po kosilu in čitati moskovske in peterburške dnevnike, ki jih leži po mizah vse polno. Najbolj so mi hvalili Rusi značajni dnevnik »Россия«. Razume se samo ob sebi, da je tudi inozemskih listov na izbero. Kaj pa se kaj godi pri nas »doma«, izvedel sem najtočneje iz praških »Narodnych Listov«. Kavarna Filipova je velik, moderen lokal, kjer je proti večeru zaseden vsak prostorček.

Moskva ima več javnih spomenikov. Na koncu Tverske, na trgu pri takozvanih Tverskih vratih stoji na visokem podstavku s klobukom v roki bronasti Puškin ter gleda na guljajoče pod seboj rojake. Na vznožju je vlitih v bron več stihov, v katerih označuje sam svoj pomen v ruskem duševnem življenju. N. pr.:

»Слухъ обо мнѣ пройдетъ по всей Руси великой
и назоветъ меня всякъ сущій въ ней языкъ . . .«¹⁾

Zaradi ogromne razsežnosti mesta moraš vsak čas sestiti na izvoščika, katerih je tukaj na tisoče in ki niso dragi. Tramvaj pa vozi po mestu, žalibog tudi konjski, s polževo hitrostjo. Električna železnica vozi samo od Triumfalnih vrat na zapadni strani do Petrovskega parka preko Chodynskega polja pol ure daleč. V Pe-

¹⁾ Sluh o meni se (nekdaj) razširi po vsej veliki Rusiji in nazival me bo (izgovarjal bode moje ime) vsak jezik, ki se govori v njej . . .

trovskem parku stoji lep carski grad, tam je tudi več restavracij. Chodynskoje polje pa vzbuja žalostne spomine. Tukaj je bilo na veselici za časa kronanja sedanjega carja poginilo okoli 1500 ljudi v gneči.

Na južni strani mesta se dvigajo ob reki Moskvi »Vrabčji hribi«, po priliki tako visoko ko ljubljanski Rožnik, kamor vozi iz predmestja kratka lokalna železnica. Na teh gorah je stal nekdanji Bonaparte, predno je vdrl s svojimi armadami v Moskvo.

Kdor hoče živo videti pred seboj tisti čas, ko je prišel Napoleon v Moskvo, ta naj čita Tolstega gigantski epos »Vojna in mir«. Iz te pesnitve izveš več nego iz učenih zgodovinskih knjig. Poleg tega romana pa si oglej še slike Vereščaginove: »Napoleon na Ruskem«.

Razgled z Vrabčjih hribov na mesto je zlasti ob solnčnem zahodu bajevit. Par gostilnic stoji na tej višini, med njimi se razteza naraven park. Sedel sem na neki verandi, pil čaj in gledal tja in gledal na orientalsko, rusko-slovansko fantazijo — pisano Moskvo...

Še bolj nego v Peterburgu opazuješ lahko v Moskvi pristno narodno življenje. Zato so tukaj v tem oziru zanimive tudi krčme. Mednarodne gostilnice imajo tudi tukaj napis restaurant v ruski transkripciji ресторанъ, a pristno ruske krčme se zovejo traktir (трактиръ). Niti v restorane niti v traktirje se ne jemlje v jedilni salon s seboj vrhnja obleka (površnik), tudi ne palica, dežnik ali klobuk. Vse to se pušča v nalašč za to urejeni garderobi, kjer stoji na straži poseben sluga, ki ti da, ko te je slekel, znamko s številko. Razume se, da mu mora dati gost potem pri odhodu za to »na čaj«. V jedilnih salonih je vse jako snažno. Natakariji (natakarije nisem videl nikjer na Ruskem!), ki jih gostje kličejo prosto: »čelovjék«! (t. j. človek), imajo narodno, čisto belo obleko, vsaj pa bel predpasnik, »Pri buffetu« si lahko sam izbereš, kar hočeš jesti ali piti, kajti tu je razstavljenih v segreth posodah najraznovrstnejših jedi, zlasti močnatih, med njimi razne »pirožki«. Skoro v vsakem traktirju stoji večji ali manjši, orglam podobenj muzikalni avtomat (orhestrion), ki igra gostom za zabavo razne ruske in zapadne arije. Namesto v cerkvah imajo torej Rusi orgle v — krčmah!

Kadar sem tako-le sedel v kakem traktirju in opazoval okoli sebe razne goste: kupce, študente, profesorje i. dr., spominjal sem se nehoté raznih tipov, ki jih opisujejo ruski novelisti . . .

Ne samo v privatnih hišah, tudi v vsakem javnem lokalu, v kavarnah, prodajalnah, da, celo v kolodvorskih čakalnicah visi kje v kotu ikóna (podoba kakega svetnika), pred katero gori vedno luč..

Predzadnji dan svojega pohajkovanja po Moskvi sem bil nesel pozdrav Žmitkov neki ruski slikarici-diletantki, stanujoči pri svoji materi. Dami sta me sprejeli jako prijazno ter me povabili na čaj. Moral sem jima praviti o naših krajih in ljudeh. Na mizi pa je stal velik srebrn samovar, iz katerega mi je natakala Julija Mihajlovna s svojo belo roko čašo za čašo sladkega dišečega čaja. Da, da! Poleg ruskega jezika, pravoslavja in ruskega carja-samodržca je samovar bistven atribut ruskega narodnega življenja . . .

Ravno teden dni sem prebil v matuški »belokamennoj«. Slovo ni bilo lahko. Na elegantni ulici »Kuzneckij most« (= Kovaški most), kjer pa ni nobenega mostu, sem si kupil nekaj najbolj značilnih fotografij Moskve. Kadar mislim nanjo, jih vzamem v roke in jih ogledujem. In vsakikrat se me polasti neko domotožju podobno čuvstvo . . .

*

Vožnja iz Moskve do Kijeva traje od poludne do večera drugega dne. Že v Moskvi sem imel v svojem popotnem načrtu — Leva Tolstega. Ko pa smo prispeli proti večeru v Tulo, izvem na postaji, da se je slavni pisatelj pred dobrim tednom odpeljal v Krim. Prva postaja od Tule je Kozlovka in odtod je samo $3\frac{1}{2}$ km do Jasne Poljane. Moj dnevnik in seveda tudi moj potopis sta vsled tega izgubila najaktualnejšo stran. Po večerji sem legel, vdan v svoj fatalizem. Tudi ves drugi dan sem na vožnji preko neskončne Ukrajne skoro prespal v kupeju. Namesto duhomorne ravnine sem gledal v sanjah Rjepinovo sliko, katere original sem videl v Moskvi. Okoli hrastove mize sede in stoje junaki, ukrajinski brkasti kazaki, in eden piše muhast odgovor nadutemu turškemu sultanu — ne vem, kateremu — ki jim je bil zagrozil z vojno. Hahaha! Vsi se držijo za trebuhe in ne morejo se nasmejati toliki predrznosti! Le pridi, če te srbi hrbet, turški pes! Mi ti ga že namažemo! Hahaha! Taki junaki so bili Zaporozčci! To sliko gledam in moram se smejati še jaz. Moja dva sopotnika, dva jaroslavski trgovca, hočeta vedeti, zakaj se smejem. In ko jima povem, smejali smo se potem vsi trije do Kijeva . . .

*

Ako me vprašate, kje bi najrajši živel: v Varšavi, v Peterburgu, v Moskvi ali v Kijevu, odločil bi se za poslednje mesto. Kijev leži blizu sto metrov nad Dnjeprom, ki nosi tod že parnike. Ob reki sami se širi mestni okraj Podol, na višini pa so drugi okraji. Pa niti tu gori ni vse ravno, nego samo najlepša in najži-

vahnejša ulica Kreščátik, ob kateri stoje velike bogate trgovine, razne palače, pošta in hoteli, je ravna. Druge ulice se vijejo po gričih in preko njih. Vsled tega je lega Kijeva tako zanimiva in dražestna. Na vsakem koraku se ti odpre po njegovih holmih nov razgled — kakor v Rimu.

Kijev je zelo star; njegova zgodovina se začne že v 9. stoletju, zato ga imenujejo Rusi »mater« — boljše bi bilo reči očeta — vseh ruskih mest ali pa tudi ruski Jeruzalem. V X. veku je vladal tukaj znani knez Vladimir, ki je, sprejemši sam vero Kristusovo, tudi svoje ljudstvo dal pokrstiti. Na nekem griču ima sredi krasnega parka ta slovanski svetnik svoj monument, odkoder gleda tja preko Dnjepra po svoji Ukrajni. Razgled odtod je pa tudi v resnici čudovit ne samo za kneza Vladimira, nego za vsakega turista.

Vseučilišče stoji ob botaniškem vrtu na Bibikovskem buljarju na griču. Tukaj je tudi več gimnazij, gledišč in umetniških zavodov. Skoro ravno nasproti vseučilišča pa se dviga impozantna nova katedrala sv. Vladimira, ki je močno podobna Spasiteljevi v Moskvi. Ima sedem pozlačenih kupol. Notranjščina pa je pravzaprav galerija najkrasnejših slik, ki so jih po stenah in po stropu ustvarili prvi ruski umetniki, med njimi meni najbolj znani Vasnecóv. Nisem se mogel dovolj načuditi krasoti te cerkve, ki je res pravi umotvor. Sploh pa sem se že na prvem svojem izletu v Rusijo prepričal, da so ruske (pravoslavne) cerkve najlepše — vsaj za Slovana.

Ogledal sem si seveda tudi znani kijevski samostan »Pečersko Lavro«, ki se razprostira na nekem griču nad Dnjeprom. Ta samostan je najuglednejši na vsem Ruskem, in tisoči in tisoči romajo vsako leto semkaj, molit na grobeh starih puščavnikov, katerih ostanki leže v podzemeljskih celicah. Med njimi je pokopan tudi znani kronist Nestor. Menih, ki prodaja pred vhodom v katacombe svečke, me je vprašal, če si hočem tudi jaz ogledati grobove svetnikov, pa sem ponudbo hvaležno odklonil. Hodnik je tako ozek, da se more preriniti po njem samo po ena oseba. Kupil sem si potem pri vhodu v Lavro pri nekem drugem menihu nekaj svetinjic (»odpustkov«) za spomin na »Lavro«. Mož je bil jako zgovoren in šegav, brez dvoma Malorus. Ko mu povem — kar pa je menda že sam uganil — da sem Jugoslovan iz Avstrije, mi reče šaljivo: »Aha, seveda, prišli ste k nam v Rusijo samo zato, da se boste potem doma smejali nad nami in našimi starokopitnimi običaji! . . .«

Pa Kijev sam na sebi je najmanj starokopiten; celo jako zapaden se mi je zdel. Prijetno me je iznenadil tukaj novi električni

tramvaj, ki ga niti Varšava, niti Piter, niti Moskva nimajo. Zvečer sem bil šel k dramatični predstavi v neko malorusko gledališče. Toda — jako malo sem razumel, kar so govorili na odru, dočim sem v Moskvi vse razumel, kar so govorili v velikoruskem jeziku . . .

Kijev je dražestno, poetično mesto, kjer se da brez dvoma prijetno živeti. Nerad sem sedel na izvoščika, da me odpelje na kolodvor.

Predno pa ostavi popotnik Rusijo, treba mu je zopet paziti na neke birokratične ceremonije, ki se pa opravijo brez težav. Že dan poprej sem bil povedal v hôtelu, da se povrnem iz Kijeva naravnost v Avstrijo. Zato so poslali moj potni list na policijo in ta je zapisala vanj, da »ni nikakega zadržka mojemu odhodu iz Rusije« ter da smem prestopiti rusko mejo . . .

Iz Kijeva sem se vozil do Voločiska na gališki meji vso noč. Ruski vlak vozi do gališke postaje Podvoločiska, kjer nas je prevzel zjutraj avstrijski brzovlak.

Ko pogledam v Podvoločisku skozi okno vagona, je bilo prvo ime, ki so ga zagledale na neki hiši moje srečne oči, Samuel Goldlust & Comp.!

II.

Odesa. — Po Črnem morju. — Sevastópol. — Jalta. — Kerč. — Poti. — Batúm.

Ni še bilo preteklo izza prvega izleta mojega na Rusko leto dni, že me je peljal izvoščik po široki Puškinski ulici v Odesi v hôtel »Evropa«. Bil je vroč, soparen dan 3. julija, ko sem bil dospel z brzovlakom od Podvoločiska.

Na tem drugem izletu sem hotel videti južno Rusijo: Krim in Kavkaz.

Krim in Kavkaz! Dve imeni, polni vztočne poezije! Kdor je videl samo severno Rusijo, ta je ne pozna vse. Impozantne so švicarske planine, toda Kavkaz jih presega. Krasna je francoska Riviera, toda južno obrežje Krima je nemara še lepše, vsaj izvirnejše je, in pa vztočni čar leži na teh obalah . . .

Pa — ne segajmo za sedaj predaleč! Danes smo še v Odesi; ogledjmo si najprej to mesto v največji naglici!

Od svojega hôtela imam samo par minut hoda do Nikolajevskega buljarja in tukaj šele vidim, kako divno leži Odesa. Ko

stopim na rob buljarja, zasveti se pred menoj brezkončna planota Črnega morja. Tam doli kakih 50 m pod menoj leži obširni pristan odeški s svojimi daleč v morje segajočimi moli, s svojimi skladišči, agencijami, s svojo železnico, s svojimi kopališči in drugimi pristanskimi poslopji. In koliko ladij je zasidranih tam: parniki vseh držav iz vseh delov sveta! Saj je Odesa — Rusi izgovarjajo: A d j é s a — največje in najbogatejše trgovsko mesto ob Črnem morju.

In vendar je ta Adjesa skoro za sto let mlajša od svojega severnega brata Peterburga. Leta 1794. je stala tukaj še umazana tatarsko-turška vas Hadžibej, iz katere so Rusi po inicijativi carice Katarine II. ustvarili do danes eno najlepših evropskih mest, katerega široke, ravne in elegantne ulice se križajo vse pravokotno in so tlakovane z granitnimi kockami. Skoro vse širje ulice imajo po dve vrsti drevoredov. Hiše so večnadstropne, zidane v najmodernejšem slogu. Prodajalne sijajne, velemestne. Moderno opremljeni hôteli, impozantna javna poslopja, kakor: dve gledališči, univerza, pošta, tržnica in borza. Izkratka: Adjesa je povsem moderno, veliko primorsko mesto, ki šteje danes že blizu pol milijona duš. Prebivalstvo je zelo pisana zmes raznih narodov: Rusov, Poljakov, Grkov, Judov, Nemcev, Armencev, Tatarov in drugih orijentalcev. Ravno vsled mešane krvi je odeško pleme lepo, posebno med ženskim spolom srečaš baš na Nikolajevskem buljarju dopoldne in proti večeru pravih krasotic. To izprehajališče ni ravno dolgo, ker ni bilo več prostora zanj, pa najlepše je v vsej Adjesi. Vse, kar je imenitnega, lepega in elegantnega, šeta po drevoredu ali poseda v senci po klopeh. Drugi pijo v modernem restavracijskem paviljonu čaj in druge pijače, čitajo časnike, poslušajo vojaško godbo, ki koncertuje tukaj ob ugodnem letnem času vsak dan, ali pa flirtujejo . . . O, Adješani so bogati pa znajo živeti!

Z Nikolajevskega buljarja prideš doli do pristana lahko po žičasti železnici-vzpenjači ali pa greš po znamenitih širokih stopnicah, ki jih je bil dal napraviti bivši guverner odeški, vojvoda Richelieu, ki ima sredi buljarja svoj spomenik. Na zapadnem koncu tega šetališča pa stoji kip Puškinov. Nasproti monumenta se dviga, z razgledom na morje, mestni magistrat (дума), blizu njega pa stoji »Publičnaja biblioteka i muzej«. Ogleдал sem si bil oboje. Muzej sicer ni posebno bogat, ima pa nekaj krajevnih redkosti, ki jih drugod ne najdeš. Vhod v knjižnico je brezplačen. Tu so dvorane z omarami za knjige, sobe za uradnike ter velika čitalnica, kjer si ti je treba samo oglasiti pri gospodični bibliotekarici, sedeči na ka-

tedru, in povedati, kaj želiš — in sluga ti prinese na mizo zahtevano knjigo ali časopis.

Javnih knjižnic ima vsako količkaj važno rusko mesto po več. V tem oziru smo mi v Avstriji daleč zadi za Rusijo. In kjerkoli sem prišel v takšno publično biblioteko, povsod sem našel vselej dovolj čitateljev. Uradniki so prijazni in so mi z veliko vljudnostjo dajali vsakršna pojasnila.

Cerkve odeške niso tako znamenite kakor v severni Rusiji, dasi jih je več zanimivih.

Ker je bila neznosna soparica, sedel sem na izvoščika ter mu zaklical: »V L a n ž e r o n!« To je morsko kopališče na zapadni strani mesta. Vozeč se po Puškinski ulici, sem videl enonadstropno staro hišo, na kateri je vzdana marmornata plošča z napisom: »Tukaj je živel A. S. Puškin l. 1823.«

Kmalu sem se pripeljal v obširni Aleksandrovski park in odtod je samo še par minut do Lanžerona. Kopališča so prvega, drugega in tretjega razreda. Kabine, postavljene na pilotih nad morjem, so narejene kakor pri nas. Pri blagajnici se shrani lahko denarnica, ura in druge take stvari. Še boljše pa je, če denar, kar ga ne potrebuješ, pustiš doma v hôtelu. Ko sem zahteval pri blagajnici, oziroma pri perici kopelnih hlač, me je začudeno pogledala, češ, da se tukaj moški kopljejo navadno v Adamovem kostimu. Ko sem rekel, da nisem tukajšnjec, dobil sem po dolgem iskanju hlače. V morju sem se prepričal, žal, na svoje oči, da se v Adjesi — pa tudi še drugod ob Črnem morju — kopljejo moški takšni, kakršne je Bog ustvaril. Če se tudi ženske kopljejo tako, kakor se je kopala svoje dni Afrodita Anadyomene, pa ne vem, ker je žensko kopališče popolnoma ločeno od moškega.

Prve trenotke, moram reči, človeka, ki ni navajen gledati svojega brata po Adamu nagega, ti »modeli« nekoliko ženirajo. Kmalu pa se privadiš golega človeškega telesa in skoro te je sram, da te je bilo sploh — sram zaradi tega. Kultura nas je odtujila prirodi, zato se je nekako »bojimo«. V našem spominu nam je ostalo iz mladih let, da je golo telo »grdo«. Nepravilno zraslo ali bolno telo seveda ne more biti lepo. Da bi bilo pa normalno, močno in zdravo človeško telo samo na sebi brez vsakršne obleke »grdo«, je predsodek, ki izvira iz srednjevečnega nenaravnega asketizma. Dandanes smo čimdalje bolj prepričani, da ni nič lepšega nego priroda sama na sebi. Kaj je starogrška prosveta drugega nego kult večnomlade, večnolepe prirode? Zakaj je starogrška plastika še

danes vzor vsem umetnikom? Zato, ker je odsev nage prirode. In starogrška poezija z očetom Homerjem na čelu — kaj je drugega ko priroda, ko idealizirani realizem? Neprirodni, abnormalni in bolni asketizem je bil ko naval Vandalov pokopal vso to staro in vendar večnomlado lepoto. Šele renesanca nam je zopet odkrila pojem helenske lepote. Ta preporod človeštva v XIV. in XV. stoletju je največje važnosti za kulturni razvoj sveta na zdravi, naravni podlagi. Renesanca je epohalnega pomena v evropski zgodovini. Kaj bi bili dandanes vsi krščanski narodi, ko bi ne hodili v šolo k starogrškim in starorimskim »paganom«? Barbari! . . .

S takimi »filozofskimi« mislimi sem plaval po lanžeronskem zalivu ter se hladil v njegovih mehkih, slanih valovih.

Predno sem se ločil od Adjese, ogledal sem si še najbližji »limán« Kujaljnckij. S kolodvora odeškega pristana sem se peljal po železnici proti severovzhodu do postaje Kujaljnckij limán. In kaj je tukaj? Na prvi pogled jezero, ki pa je pravzaprav rokv Črnega morja, samo da je odrezano od njega z 2 km širokim peščenim presipom. Poleg te velike slane »luže« je zgradilo mesto velikansko zdravilišče v ruskem slogu, kjer dobijo gostje stanovanje in vso oskrbo ter se morejo kopati po predpisih zdravnikovih. Okoli in okoli palači podobnega, iz rezanega peščenca zgrajenega zdravilišča je zasajen obširen park, tako da najde človek tudi v največji vročini senčnat kot. Kopalški vlaki so zmerom polni izletnikov, kajti v Kujaljnckem limánu ni nikoli dolgčas. Vsak dan so v sezoni koncerti in druge veselice . . .

Toda mene je čimdalje bolj mikalo Črno morje, ki sem ga gledal z Nikolajevskega buljarja. Šel sem bil gledat, kaki parobrodi kaj stoje zasidrani tam doli v takozvanem Praktičnem pristanu. In ko sem zagledal ponosno in veliko belo ladjo »Veliki knez Konstantin«, je bil moj sklep gotov. Kupil sem si biljet naravnost do Batúma ter naštel za prvi razred 39 rubljev; s tem je bila plačana vožnja in hrana.

(Dalje prihodnjič.)

Fanatizem.

Vaška slika. Spisal Fr. Strnad.

oznalo se mu je, da ne bo dolgo . . .

Šestindvajset let je šele štel, pa mu je bil že vtisnjen pečat smrti na licu . . .

Kosti v obrazu so se ostro očrtavale . . . Če je izpregovoril ali če je jedel, se je natanko razločeval sklep njegove zgornje in spodnje čeljusti. Očesni jamici sta bili otli in veliki. Zdelo se je, kakor bi se oči potapljale v jamicah . . . Žila na vratu mu je bila napeta . . . Iz prsi mu je prihajal slaboten, hropeč glas . . . Usta so mu bila vedno odprta, kakor bi se mu bile ustnice usušile . . .

»Jetičen!« . . . so si šepetali ljudje ter skomizgali z ramami.

A on bi še tako rad živel! . . .

Vse, kar mu je kdo svetoval, prav vse je poskusil . . . pelin in slanino . . . da, zlasti slanino! . . . »Slanina mehča prsi in redi! . . .« so mu rekli in on je verjel. Vsak dan jo je moral jesti in naj se mu je tudi že upirala! Če bi je ne bil, mislil bi bil, da mora umreti! . . . Zdel se je vselej sam sebi tako pokrepčanega, kadar jo je jedel! . . .

Bilo je petek popoldne sredi poletja. Komaj se je priplazil še do prodajalnice. Hrbtenica se mu je bila nekamo skrivila in roke so mu segale daleč čez kolena doli. V prodajalnici je bila gospodinja in nekaj pivcev, ki so si preganjali neznosno žejo z — žganjem . . .

»Daj, daj mi malo slaninel! . . .«

»Kaj — ali danes? . . . Si pozabil, da je petek? . . .«

Gospodinja se je zgrozila . . . Bila je še mlada in čedna ženska. Primožila se je bila semkaj in vzela postarnega vdovca. A dasi so vsi vedeli, kako je njeno življenje, dasi je bilo vsem znano, kaj se godi med njo in edinim odraslim sinom njenega moža, dasi so si pripovedovali po tihem o njej mnoge nelepe reči, se vendar nihče ni čudil njenemu zgražanju! . . . Seveda, petek, pa mesna jed! —

»Od kdaj pa si tak brezverec? . . .«

»Ah, bolan sem in moram . . . moram . . . če nočem, da . . .«

»Kaj — bolan! . . . Nič nisi bolan! . . . Če bi bil bolan, ne bi pohajal. Doma bi bil in na smrt bi mislil, pa ne . . .«

»Daj mi, daj, res moram! . . . Če ne bi jedel tega, bi umrl! . . .«

»Saj boš tako tudi, hahaha!«

Te surove besede, ki so prihajale iz ust razcapanega žganjarja, so bolnika pretresle . . . Nekaj kakor srd se ga loti . . . Vendar ne odgovori ničesar nato. Pač pa zaprosi gospodinjo še enkrat: »Za dva krajcarja mi je daj, no — čisto malo! . . .«

»Nič! . . . Ven se mi poberi! . . . Nemarnež ti! . . .«

Bolnik se razsrdi še bolj. Lica mu pobarva nenaravna rdečica. Žila na vratu se mu začne dvigati hitreje . . . burneje . . .

»Zakaj ven?« vpraša s hropečim glasom. »Zakaj ven? . . . Ali nimam ravno tako pravice kakor ti — drugi? . . .«

»Ne maram takega človeka, takega brezbožneža pod svojo streho! . . . Le spravi se! . . .«

»Sama pojdi ven, pa bo zrak čist!« zahrešči naenkrat bolnik. Premagala ga je jeza . . .

Pivci so zazijali. Nihče ni črnil besedice . . . To jim je ugajalo. »Aha, zdaj pa zvemo kaj!« so si mislili.

Gospodinja pa plane razjarjena k bolniku ter zakriči: »Kaj? Ti si upaš! . . . Ven, ven! . . .«

Bila je kreпка in močna ženska. Pograbi ga in zdajci je bil skozi vrata . . . Revež je priletel ob kostanj, ki je rastel pred hišo. Drugače bi se bil zvrnil nemara po tleh . . . Hudo je zastokal . . . Vse prsi so se mu pretresle. Onemogel se zgrudi na klop, ki je stala pod drevesom.

»Kaj je?« so izpraševali ljudje, ki so bili slučajno zunaj. »Zakaj to . . . è? . . .«

»Pomislite, ljudje božji, slanine je hotel imeti — danes . . . v petek! . . . Človek se boji, da bi ne treščilo v hišo! . . . Ker mu nisem hotela dajati potuhe, je bil pa še grob! . . .«

»O ti grdin, ti! . . .«

»Takov je kakor dogorela luč, pa se še ne boji Boga! . . . Ves bolan, pa . . .«

»Nič ni bolan, nič, le hudoben je! . . . Sama jeza ga suši tako! . . . Ali vidite, kako se napihuje? . . .«

Bolniku so se res čudno dvigale prsi . . . In res ga je navdajal tudi srd, da so bili taki ž njim . . . Seveda, bil je revež! . . . S kom drugim bi bili počenjali drugače morda . . . Bila sta sama, čisto sama, on in njegov brat — in imela nista nikakega premoženja. Njijno je bilo samo to, kar sta si sproti prislužila . . . In on je delal prenaporno, zato so mu pošle moči, zato je obolel . . .

»Pomagajte!« vzklikne hipoma s slabotnim glasom. V prsih ga je zabolelo . . . Čutil je, da se nekaj pripravlja v njih . . .

A nihče ni pristopil. Nekateri so se celo smijali. Mislili so si nemara: »Čim preje, tem bolje!... Še občina bi ga morala živeti!...«

»Ti grešnik, ti! . . . Torej slanino je hotel jesti danes?« so vzklikale ženice, ki so ga bile obstopile.

»Zato sem ga vrgla venkaj!« je odgovarjala prodajalničarka.

»Prav si storila!«

Bolnik se je tresel . . . Roke, s katerimi je bil oprt v klop ob obeh straneh života, so se mu šibile. Bilo je videti, kakor da se zdajpazdaj zgrudi na tla . . .

Od nekod prisopiha njegov brat. Povedal mu je bil nekdo, kaj se godi . . . K njemu skoči in ga prime za glavo . . .

»Kaj je, Matic, kaj? . . .«

»Priletel sem na prsi in pretresel sem sel« je odgovarjal s komaj slišnim glasom. »Pomagaj — oh! . . .«

»Kaj naj storim, povej! . . .«

»Oh, pomagaj, pomagaj — moli . . . moli . . . moli!« —

Videlo se je, kako bi rad zatrl, preprečil nekaj — a ni mogel . . . Nagnil se je in kri mu je bruhnila iz prsi . . .

Nekaterim se je zdaj zasmilil, ker so videli, da jim ne bo več v nadlego. Toda srce jim takoj zakrckne zopet, ko izpregovori nekdo:

»Bog ga je kaznoval! . . . Kaj menite, petek, pa . . . Če ni to kazen božja . . .«

»Očitna! . . .«

»Tako je, vidite, kdor se Boga ne boji! . . .«

»Da, Bog je oster sodnik! . . . Prizanaša dolgo, toda kadar je mera polna . . .«

»Po gospoda naj gre kdo, no, prosim vas lepo!«

Bratu so se usipale curkoma solze po licih, ko je govoril te besede.

Nihče ni odgovoril. Bilo je videti, kakor bi si vsakdo mislil: »Čemu? . . . Njega ne reši nihče več! . . . Prodajal se je sam hudiču! . . .«

Toda nekdo je vendar še imel toliko sočutja, da je skočil po duhovnika. Bilo ni daleč do njega in prišel je kmalu, a vendar prepozno . . .

»Zakaj niste prišli prej pome in zakaj ga niste položili v posteljo?« je vprašal okoli stoječe.

Zopet je vse molčalo. Nekateri so imeli toliko sramu, da so povesili oči, drugi so zrlí ravnodušno predse . . .

Bolnik je izdihnil . . . Brat ga vzame v naročje ter se napoti ž njim proti domu . . .

»Ali je umrl Matic?« so povpraševali ljudje, ki so ga srečavali . . .
»Revež! . . . Kdo bi bil mislil, da ga stisne tako naglo! . . .«

Brat ni odgovarjal. Vedel je, da so to same mrzle besede . . . A ihtel je naglas, ko je nosil s sabo njemu drago breme . . .

Okrog prodajalnice pa so še vedno postajali ljudje in ugibali:

»Če ni tega kaznoval Bog, potem še ni nikoli nobenega! . . .
Kaj menite, brez volje božje se ne umrje kar tako . . .«

Nič, ljubica, nič . . .

Tmolknil sem . . . In težko glavó
na prsi sem sklonil ti . . .
In vprašala si me z bojznijo,
kaj v duši se pač mi godi. —

Nič, ljubica, nič . . . To bil je samó
za trenotek bolesten nemir.
Jaz zopet sem čil, jaz zopet sem zdrav
in iti čem novo tir.

Glej, tam nad goro, nad daljno goro
mogočno zarja rdi —
In krog zarje te — znanilke luči —
pač tisoč junakov stoji.

In vabijo me in kličejo me
za prosveto in svobodo v boj —
Ah glej, po poljanah se že je razlil
mogočnih žarkov nebroj . . .

Nič, ljubica, nič . . . To bil je samo
za trenotek bolesten nemir.
Jaz zopet sem čil, jaz zopet sem zdrav
in iti čem novo tir.

V. S. Fedorov.

Trenotki iz učiteljskega življenja.

Spisal Josip Dolinar.

IV.

očitnice. Idolnik je zadnje tedne šolske dobe vedno hrepenel po njih. Zaželel si jih je kakor Izraelci obljubljene dežele. V šoli je bilo soparno, otroci navadno izmučeni in zaspani, apatični proti vsakemu pouku. A solnce je stalo visoko na nebu, kakor bi bilo pribito, kakor ne bi hotelo nikdar več za obzor. Po klopeh so lazile muhe, semtertja je učenec zamahnil po njih, zaropotalo je, da so drugi začudeno privzdignili glave. Po dolgih dneh, polnih napora in velikega truda, si vsak učitelj želi onih dni, ki bode v njih sam svoj gospod, ko mu ne bode treba šteti vsake minute. Ko so bila razdeljena šolska naznanila in so otroci odpeli cesarsko pesem, se je Idolnik oddahnil, z lahkim srcem je stopal iz šolske sobe.

In zdaj je bil prost. A to prostost je hotel tudi porabiti. Hribi in doline, travniki in gozdovi, studenci in potoki, vse je bilo njegovo, vse je obhodila njegova noga. A ko je zvečer legel k počitku, je zaspal sladko in trdno, kakor zaspri zdrav otrok. In njegova lica so pordela, njegova glava ni bila več tako sklonjena in njegova hoja je bila bolj elastična. Kako je hrepenel, da bi mogel iti kam daleč, da bi si ogledal tuje, neznane kraje, ki jih je dosedaj poznal samo iz knjig, a ki mu jih je njegova domišljija pričarala pred oči v najjasnejših bojah, da mu je srce vztrepetavalo ob mislih nanje. Toda z golo roko se ne love gadi, s praznim žepom se ne pride daleč. Z veliko energijo je potlačil take pojave v svoji duši vselej, ko so pretili, da bi ga preplavili kakor valovi, ki z nebrzdano silo pljuskujejo čez bregove. Tolažil se je z bodočnostjo: morda, morda se njegove želje še kdaj izpolnijo, morda zasijejo tudi njemu v tem oziru boljši in milejši dnevi . . .

Tisto leto se je naselilo v Vrbju nekaj letoviščnikov. Bili so Tržačani. Govorili so laško, a za silo so lomili tudi po naše. Povsod jih je bilo dovolj; kjer si hotel ali ne hotel, si jih srečal, pri nobenem koraku nisi bil varen pred njimi.

Idolnik se je seznanil z družino, ki je pravzaprav izviralala iz Vrbja. Stari oče se je bil naselil pred leti v Trstu, imel je majhno trgovino in pomagal si je na noge, da mu ni bilo treba v Vrbju

orati in kopati. Šlo mu je precej dobro in pridobil si je nekaj premoženja. Bil je značajan mož, ki ni nikdar zatajil svojega jezika in si je med tržaškimi Slovenci pridobil mnogo simpatij. Toda že njegovi sinovi so se potujčili in toliko bolj so se potujčili vnuki. Le z veliko silo in skrajnim naporom so lomili slovensko.

V tej družini je bila tudi gospodična, ki je štela morda kakih štiriindvajset let. Bila je sloka in suha, a imela je izredno lepe, bujne temne lase, ki so se izpreminjali na modro. In v okviru teh las je bil tudi njen blede, podolgasti obraz interesanten, zlasti kadar je široko odprla svoje velike, sanjave oči. Ime ji je bilo Mimi.

Ta družina se je bila nastanila pri gostilničarju, ki je k njemu včasih zahajal tudi Idolnik. In tu se je seznanil z Mimi.

Spoznal je, da je precej izobražena, da je mnogo čitala, a o slovenski literaturi ni imela niti pojma. Začel ji je posojati knjige in prepričaval se je, da je kmalu v slovenščini napredovala.

Idolniku je Mimi jako ugajala. Bila je tiha, mirna in krotka in zelo ljubezniva. Toda, da bi jo utegnili morda še kdaj ljubiti, mu ni prišlo na um.

Mimi je zahajala celo v šolo, a najčešče sta se razgovarjala na vrtu za gostilnico ali pa na izprehodu po rebri. In tedaj se je tudi zgodilo, da je Mimi začela Idolnika ljubiti. Vsaka njena misel je bila pri njem, v vsakem njenem pogledu je kipela ljubezen, vsaka njena kretnja je bila podobna kretnjam njegovim. Nehote ga je posnemala.

Ko je sedevala popoldne v vrtni lopi sama, so bile njene oči vedno vprte na vhod, njene ustnice so bile napol odprte in na njih je trepetalo njegovo ime. A ko je zaslišala njegove korake, se je vselej zdrznila, zardela je do las in le z veliko težavo je mogla skrivati svojo zadrego. Ko je pa sedel zraven nje, ko ji je govoril z zvonkim-svojim glasom prepričevalno in s temperamentom, tedaj je bila vsa srečna; ura je potekala za uro hitro, kakor bi jo podil, in nagnil se je dan, da niti ni opazila. A v sanjah je bil slednji večer poleg nje, sedeval je pri njej tesno, da so se dotikale njune roke, da so se družili njuni lasje.

A Idolnik je slutil, kaj se godi v njej, in se je prestrašil. Očital si je, da je bil premalo pazljiv ter ji je sam dajal povod, da se je v njej razvil tako naglo in nenadno ta čut. In razmišljal je, kako bi to popravil, kako bi vse še pravočasno preprečil. Toda nič pametnega mu ni hotelo na misel, nikamor se ni mogel odločiti.

Prav v tem času pa se oglasi v šoli neki sorodnik Mimin, ki je stanoval v Vrbju in ki je bil prav dobro znan z Idolnikom. Po dolgem uvodu, ki mu je bil glavni namen, da bi prepričal Idolnika, kako koristna in potrebna bi mu bila ženitev, je dejal:

»Gospod učitelj, vidite, najlepša prilika se vam nudi sedaj. Mimi bi bila kakor nalašč za vas. Tisoč goldinarjev ima dote in ti bi vam prav prišli, da bi ž njimi morda pridobili še več. Pomislite, tisoč goldinarjev ne priženi vsak učitelj. A vam jih privoščim!«

Idolnik je bil kakor na trnju. V svojem idealizmu ni dozda še nikdar niti slutil, da bi se v take zadeve vmešavala tretja oseba. Ljubezen mu je bila presveta, da bi se onečaščala z mešetarstvom. Zato so ga te besede zadevale, kakor bi ga kdo tolkel po glavi, in zgražal se je nad tako brezobzirnostjo.

»Kdo vas je poslal k meni?« je dejal resno.

»Nobeden, sam sem si mislil, da bi tako bilo prav.«

»Govorite, ali vas je poslala Mimi?« je viknil Idolnik.

»Ne, Mimi o tem nič ne ve,« je dejal oni skoro prestrašen po glasu Idolnikomem.

Idolniku je nekoliko odleglo. Samo da nima ona nič pri tem, si je mislil. Oni pa je silil še vedno vanj.

»Le pomislite, take partije ne bi se branil nihče. Ah, koliko jih je imela Mimi, pa nobenega ni hotela. Bili so bogati, celo neki bankir je bil vmes, pa vse je odklonila. Vas pa, mislim, ne bi se branila. In tisti tisočak bi vam pomagal še do večjega ugleda.«

Idolnik je bil mehkejši kakor vosek. Nobenega si ni upal žaliti, vsakega si je mislil takšnega, kakršni so bili sam. Tudi sedaj je odgovoril mirno, dasi je bil užaljen do dna duše:

»Oprostite, to ne gre tako hitro. Stvar hočem še natanko premisliti, predno vam morem kaj določnega odgovoriti. Z Bogom za sedaj!«

Oni je odhajal, toda na pragu se je še obrnil.

»Pa dobro premislite . . .«

Ko je bil Idolnik sam, se je zamislil. Kar se mu je zdaj pripetilo, mu je bilo skrajno neljubo, ga je razburilo kakor že dolgo nobena reč. Najbolj ga je nadlegovala misel, da je morda vendar vmes tudi Mimi. Ako je to res, potem se je motil v njej, potem je bila tudi ona ženska, kakršnih tava po božjem svetu nebroj. Toda ne, tega si ne more misliti. Kaj naj stori? Ali naj gre še kdaj k njej, ali naj takoj pretrga vsako občevanje? To bi bilo pač najbolje. Morda bi jo to zbolelo, toda rana bi se kmalu zacelila in vse bi

bilo dobro. A tedaj mu je stopila pred oči obupana in potrta in ni se mogel odločiti. Zasmilila se mu je.

In šel je zopet k njej in hodil je potem redno zopet vsak dan. In sam ni vedel, kdaj in kako se je zgodilo, da je i v njegovo srce padla iskra ljubezni. Rodila se je iz usmiljenja.

A tedaj so tudi ljudje po Vrbju začeli že ugibati to in ono, govorilo se je že javno, da se Idolnik oženi. In o tem sta zvedeli tudi mati in sestra.

»Torej zapustiti naju hočeš,« je dejala mati nekega dne sinu. »Toda kaj bi se žalila, enkrat pač mora priti tako!«

Stopila je korak nazaj ter se obrnila. Idolnik je videl, kako je njena roka prijela predpasnik in ga nesla proti očesu. Skočil je za njo, položil ji roke okoli vratu ter jo poljubil na čelo.

»Ne, mama, ne sme še priti, vsaj tako hitro še ne,« je dejal, toda tiho, komaj slišno.

Ona ga je pogledala in je videla, kaj se godi v njegovem srcu.

»Ne, sin moj, odpusti mi, saj nisem mislila tako hudo! Tvoja sreča, moja sreča . . .«

Tačas se je pa v Vrbju pripetilo še nekaj drugega.

Idolnik je imel v cerkvi tudi mešan zbor. Med pevkami je bilo tudi kmetiško dekle, Anica po imenu. Bila je majhna, nekoliko prihuljena, a dosti čednega obraza. Oblačila se je vedno napol gosposko in na roki je nosila prstan. Njeni starši so bili med imovitejšimi v vasi in govorilo se je, da bode imela petsto goldinarjev dote.

Pri pevskih vajah je imela oči vedno na Idolniku, niti v cerkvi jih ni obrnila od njega. Pela pa je svoj sopran lepo in z občutkom. Nihče ne bi bil domneval, da tiči pod tako navadno zunanjščino tak temperament. Anica je bila veselo dekle, nagajivo in šegavo. Povsod je imela prvo besedo, njene sovrstnice so bile daleč za njo.

A sedaj je Anica že nekoliko dni povešala glavo. Pri pevskih vajah je gledala razmišljeno, brezizrazno. Nje oči so bile večinoma obrnjene skozi okno ter so strmele tja v daljavo, a bile sa prazne, vodene. Le redkokdaj in samo za hipec se je ozrla od strani v Idolnika. Ako je nenadoma kaj omenil, kar se je tikalo njenega petja, se je prestrašila, videti je bilo, da je duševno odsotna. Njeno hrbtišče se je še bolj skrivilo, njen obraz se je podaljšal. Najraje je prečepala doma, sedela je v kakem kotu nepremično ter opazovala svoje kratke, nekoliko debele prste. Molčala je neprestano.

»Naša Anica je bolna,« je dejal nekega dne oče Repovš Idolniku. »Poklicati bom moral zdravnika.«

»Tudi meni se vidi zelo izpremenjena,« je rekel Idolnik. »Glejte, da ne zamudite!«

Repovš je samo majal z glavo ter šel dalje . . .

Anica je hirala vedno bolj. Polti je postajala prozorne, oči so se ji večale. Ako je hodila, je lazila kakor senca. Preteklo je komaj nekoliko dni in že jo je tako vzelo.

Nekega dne je šla Anica zjutraj iz cerkve. Po noči je bil dež in zdaj je bilo hladno. Listje na veliki lipi pred cerkvijo je podhrtevalo v sveži sapi, luže na poti so se svetlikale. Anica je zrla v tla in stopala je s kratkimi, negotovimi koraki.

Ko je stopala po stopnicah navzdol, je srečala Mimi, ki je šla v cerkev. Anica se je zdrznila ter obstala. Oči so se ji vsesale v Mimi. Dvignila je roke visoko ter stopila korak proti Mimi. Obraz ji je zardel, oči so se zabliskale. Toda ko je stala pred Mimi, so ji upadle roke, kri je izginila iz njenih lic in glava ji je klonila na prsi. Počasi in kakor nezavestna se je obrnila ter stopila dalje. Njena hoja je bila zibajoča, neenakomerna.

Mimi je zrla za njo, dokler ji ni izginila izpred oči. —

Drugi dan je Idolnik okoli poldne stal ob oknu svoje sobe ter čital. Ko se je slučajno ozrl na pot, je videl, kako je šla Anica proti šoli. Ko je dospela bliže, se je ustavila ter zrla v šolo. Kmalu nato je zapazila Idolnika. Nasmehnila se je ter pokimala z glavo v pozdrav. Videti je bila mirna in Idolniku se je zdelo, da se je popravila.

Pomolil je glavo skozi okno ter vprašal:

»No, kako je, Anica?«

»Kmalu bo bolje,« je odgovorila.

Ustnice so se ji pregibale, kakor bi imele nekaj povedati, toda premislila se je ter dejala ob kratkem: »Z Bogom.«

Idolnika je ta »z Bogom« dirnil čudno. Izgovorjen je bil z nekim posebnim naglasom in slišal se je, kakor bi prihajal od daleč, nekako tako kakor skozi plast prsti. Nekaj tesnega mu je leglo na dušo, ko se je umaknil v sobo . . .

Proti večeru pa je nastala v Vrbju čudna živahnost. Ljudje so letali črez pot, šepetali ter stikali glave skupaj. Stare ženice so sklepale roke nad glavami, otroci so gledali preplašeno, možje so molčali.

Gori po poti pa so nesli na nosilnicah — Repovševo Anico. Ribič Andrej, oni mali zabuhli pijanček, jo je pravkar potegnil iz vode.

Idolnik je vprav hotel obiskati Mimi, ko je naletel na žalostni izprevod. Stopil je k nosilcem ter hotel vprašati, kaj je.

Tedaj je pa stari Repovš stopil k njemu. Prijel ga je trdo za ramo ter rekel osorno:

»Tukaj nimaš ničesar opraviti, poberi sel«

Idolnik se ni mogel premakniti, tako so ga zadele te besede. A videl je Anico, kako je ležala trda in nepremična na nosilnicah. Zavrtelo se mu je v glavi, tema je nastala okolo njega . . .

Še tisti dan se je po Vrbju raznesel glas, da je Repovševa Anica skočila v vodo zaradi Idolnika. Našli so bili v njenem žepu Idolnikovo sliko, zavito v listič papirja. Na njem je bilo baje črno na belem, zakaj da umre. Nastale so razne govorice, ki pa ni bila nobena v prilog Idolniku.

Kakor pena je hkratu izginil Idolnikov ugled, vse je kazalo s prstom za njim, vse je pljuvalo na njegovo čast.

Obsojen je bil. —

Idolnik si ni upal iz sobe. Trpel je grozne muke, ki so se še povečale, ker mu je mati žalosti zbolela. Vedela je, da je vse laž, kar se govori, poznala je svojega sina, a vedela je tudi, kako mu je to hudo. In to jo je potrlo. Sestra pa je lazila nema in tiha po hiši, niti stopati si ni upala glasno.

V teh žalostnih dneh se je Idolniku pristudil ves svet. Samo dve duši je imel, ki sta ga razumeli, a tudi ti dve sta bili zdaj uničeni ž njim vred. Tedaj se je pa spomnil Mimi. Ali je mogoče, da bi tudi ona čutila ž njim? Oj, kako bi mu bilo lahko pri srcu, ako bi vedel, da ga ona ne obsoja. Da, obiskati jo mora, prepričati se mora!

Težko je prestopil prag. S sklonjeno glavo je hitel črez pot tja doli proti gostilni. Čutil je poglede za sabo, neznosno mu je bilo.

A ko je dospel do gostilne, je zvedel, da je Mimi z vso družino odpotovala. Gostilničar ga je gledal, kakor ne bi ga bil nikdar videl. Nekaj porogljivega je ležalo na njegovem obrazu.

Idolnik je naglo bežal iz gostilne. Hitel je tja gori do onega sorodnika, ki mu je ponujal Mimi.

Našel ga je doma.

»Kje je Mimi? Kaj pravi ona?« je hitel.

»Revica, kako vas je rada imela! Silno težko je odšla. A saj razumete, starši vendar ne morejo dati hčere takemu človeku, ki —« stavka ni dokončal, a pristavil je kmalu:

»Morala je takoj od tukaj!«

Idolnik ni poslušal več. Noge so se mu šibile, v glavi mu je razbijalo, ko je hitel proti domu . . .

Zaječal je in se zgrudil na posteljo.

O gozdu in nekaterih njegovih ljudeh.

Načrtal dr. H. Dolenc.

(Dalje.)

e je šla kuna v tla in je dognana, potem nastopi prava prilika za sposobnost izvežbanega kunarja.

Iz tal se prežene kuna z dimom. Nastanejo sedaj vprašanja, v katero smer drži podzemeljska votlina, koliko odduškov ima, pri katerem je zakuriti, pri katerih je sake in železa nastaviti, katere je zabiti? Pri tej priložnosti kakor prej pri šupljih drevesih imajo navadno prvo besedo starejši lovci, ki so jim na daleč in daleč znana gozdna tla in drevje in ki so na istih mestih kuno že preganjali. Po krajšem ali daljšem posvetovanju se možje odločijo. Železa se nastavijo v večjo votlino, ki se proti svetlobi založi, in se na rahlo pokrijejo z listjem. Sak se nastavi pri ozkem izhodu, ki se, ako ga popolnoma ne obseže, obloži še s kamenjem. Potem, ko se zakuri in dim z vetrnico ali s sapo poganja v votlino, je paziti, kje naokrog se iz tal kadi. Po dimu se spozna obseg votline in določijo tudi še mesta, ki jih je treba založiti ali pa zastaviti.

Ko je vse to po najboljšem preudarku storjeno, nastane za kunarja mučno ugibanje, se li ni trudil zaman tri in še več ur, da je kuno dognal; jo li prežene izpod zemlje in skoči li žival na železa ali pa v sak in ne odide po nezavarovanem mestu, ali se pa sploh ne da pregnati iz votline, ker je preobširna in ni mogoče na vse kraje vanjo nagnati dima. Vrste se možakarji, ki prihuljeni pihajo v listje in mah. Ta tvarina pa ne sme biti presuha, sicer ne dela dosti ostrega dima. Dim pa sili le nazaj in pihalcu v oči in dušnik. Za pihalnik ni pravega prostora, ker je vhod, pri katerem se kuri, v tesnobi. Ves solzan in zasopel vstane kurilec in prepusti ta posel tovarišu. Pihalnik se napravi iz jelovih vejic in se imenuje futalo.

Tisti, ki niso pri ognju, zvesto pazijo na zastavljene in zamašene odduške. Večkrat kateri nastavi tudi uho na tla, da posluša, če živali ne preganja že dim in se ne sluti, da že prehaja po votlinah. To je na vsak način dobro znamenje in tisti, ki kuri, dobi izpodbujo z besedami: »Le futaj, le futaj, se že premiče!« Kar šklempane. Železa so se sprožila. Težko, da bi držala, preveč jih je bilo slišati. Vendar

se hitro pogleda v votlino, v kateri je bilo nastavljeno. V resnici ne drže. Žival je stopila le na kraj ali na držalo in ni je prijelo. To je vselej slabo. Kuna je še bolj preplašena in se izkuša zariti kamorkoli mogoče in noče nikakor več na dan, večkrat raje zadahne. Železa se prestavijo, kajti k tistemu oddušku, kjer so bila nastavljena, žival ne gre več. »Vidiš jo? Na celem si je prekopala!« Za vitki životek zadostuje mala luknjica, da gre le glavica skozi, život se kar za njo potegne. In ves trud je bil zaman. Seveda najbližji še skoči za njo in jo izkuša s pasjim lajanjem spraviti na drevo. Tudi puška, ako le mogoče, še počí za njo, ali kuna je nagla ko blisk in na grdem svetu in v gošči se lahko prav ne pomiri. Nič ne pomaga; ako je dneva in časa za to, pobero se stave in druga priprava in hajdi naprej po drugi sled in novo krajdo! Toda po največkrat se kuni ne posreči uiti, ko jo dim jame preganjati in mora na dan. Najimennitnejši prizor je ta, ko telebne z vso silo v sak. Predno se utegne obrniti, že plane najbližji na njo. Če pade s celim životom po njej, se ne briga, ako ga poprime za roko, s katero jo pritisne, gorje pa mu, ako bi odnehal — pregrize mu celo prst! Hitro je zadavljena, sak se odstavi in v zrak privzdigne, da vsi vidijo, da je zaželjena sreča v rokah. Za momentno fotografijo bi si želel ta prizor, ko se kuna zakadi v sak in so lovci vsi nagnjeni proti njej, da bi jo potlačili. Iz saka gre iz roke v roko. Vsak jo pretehta in pregleda, ali je velika, stara ali mlada, ali je temnožolte podlanke in črne rese, kajti bolj ko je koža temna, tem več je veljavna.

Če dnevna doba dopušča, so lovci hitro na nogah, da si poiščejo še drugega sleda, ako ne, se obrnejo proti domu. Tudi ena kuna zaleže za dober zaslužek in pot. Dolga in mučna je pa pot proti domu, ako je bil trud brezuspešen. Lovci se navadno razidejo in obhodijo druge kraje, ki jim niso bili na potu, ko so šli v gozd. Ako ne zaslede drugih lovcev, je še zmerom nekoliko nade, da se nazaj grede še kaj obsledi. Če pokažejo stopinje, da so že drugi lovci hodili za sledom, ali pa če ni nič živali slediti, onda se pretrga zadnja rešilna nit vedno upajočega lovca, in kunarji se pogubijo drug od drugega in klavrno pa, kolikor je mogoče, na skritem se potaknejo vsak na svoj dom.

Kdor je sam svoj in dela, kar hoče, se okreпча, kakor more, in leže za peč ali na klop in zaspi, ne da bi ga bilo treba zibati. Toda lovec, ki ima ženo in družino doma, ta še ni prestal vseh nezgod slabega lovskega dneva. Žena, ki se suče po veži, ki je ob-

enem kuhinja, že na prvi pogled ukrene pravo istino, da je bil zaman celodnevni trud. Mesto dobrega večera ga pozdravijo besede: »Ves dan prehajaš, jaz pa se naj ubijam sama doma z otroki, pa naj opravljam še živino. Čas bi bilo, da bi se spametil!« Utrujenec čuti pikrost besed, ali ni mu, da bi odgovarjal. Stopi v sobo, v kateri sede otroci okrog štirioglate mize. Čuli so materino besedovanje in starejši že vedo, kaj da pomeni. Tiho se odmaknejo od mize, da naredijo očetu prostor. Ali najmlajši se oglasi izza peči in vpraša zvedavo: »Oče, kaj ste prinesli?« — »Kaj ti bom nosil, spat pojdi!« odgovori oče, ki je vrgel malho raz sebe, ne da bi jo bil obesil na svoj prostor. Pomakne se na klop pri mizi, izvleče pipico iz žepa in jame kaditi, da bi mu dim odnašal zlo voljo. Vsi molče. Starejša hči si najde na hitro kaj opravka, obesi tudi na skrinjo vrženo malho in odide k materi. Oče so se dima naveličali, posebno ker želodec že silno nagaja, tudi so se za toliko okoristili, da se jim zdi potrebno nekoliko pokazati, kdo je pravzaprav gospodar v hiši, in zatorej reko s precej osornim glasom proti starejšemu fantiču: »Reci materi, naj dado večerjo na mizo!« Že med vrati sreča fantič sestro, ki postavi obilno skledo na mizo in zraven nje položi lesene žlice. Mati so ostali v kuhinji. Ko hitro so se oče najedli, se spravijo na posteljo in se pritisnejo prav k zidu in nekako take misli jim rojijo po glavi, da gozd jih tako hitro več ne vidi. Ali že ob petih zjutraj potrka nekdo na okno in zakliče Janeza. Namesto Janeza se oglasijo mati in to precej glasno: »Kaj bo že zopet? Janez spil!« Toda Janez ne spi in se je tudi prebudil in spoznal Karutov glas. Tudi Karu ve, da ga je Janez začul, in ne da bi se zmenil za materino osornost, izpregovori nadalje: »Ravno toliko snega je zapadlo, da je včerajšnji sled pokrtil. Pri Hlepovih v Danah te čakam.« Kaj pomaga, da se mati z vso silo odrežejo: »Le pojdi, kamor hočeš, naš ima doma delo!« Micka je že pokoncu, ker ve, da oče ne odnehajo, in jim je treba dobrega zajutreka, predno odidejo. Oče pa stopijo čez dolnji konec postelje na skrinjo in po skrinji do peči, da posežejo po osušene obujke. »Nikamor ne pojdeš!« se mati še enkrat zagrozijo, potem se pa zabrnejo proti zidu, ker dobro vedo, da očeta ne ustavi nobena sila, ako je Karu zvabilec.

Karu je bil orjak. Ob svojem času je služil za dragonca. Dasi posestnik in gospodar in že čez šestdeset let star, je bil še zmerom fant. Sestro je imel pri sebi za gospodinjo in ko hitro je jeseni pospravil polje in nekoliko nastila pripravil k hiši, je jel pohajati po gozdu za polhi, ako je bilo leto za to. Brž ko je zapadel

sneg, je pa hodil okolo stav in za sledom, s pušo in brez puše. Nihče bi ne bil prisodil Karutu šestdesetih let. Lase je imel črne ko kavran, kar izpreminjali so se, zobe pa tako lepe, bele in enakomerne, da takih ne prej ne slej nisem nikdar videl. Oči so bile temne in žive, in kadar je Karu pripovedoval, se ga nisem mogel nagledati in naslišati. Karu je vselej govoril resnico in ni bil gostobeseden, toda v pravem društvu je bil rad in kar je bilo zanj, temu je vselej prikimal, nasmejal se in pokazal krasne zobe. Še takrat, ko sem ga jaz spoznal, je veljal za najjačjega v vasi in v svojih mlajših letih je bil strah vsem zabavljivcem. Sam ni prav vedel in nikdar nisem mogel prav dognati, kako se piše. Tone mu je bilo ime. Pri hiši se je reklo pri Karovih in tudi pri Karlovih sem slišal reči, nisem pa slišal, da bi bil kdo rekel: Karla sem videl, vselej le: Karuta. Jaz sam pri sebi sem ga obsodil za potomca Uskokov. Kaj da je Karu zmogel, naj pove sledeča dogodba, ki tudi dokazuje, kaj je vse prestati kunarjem.

Nekega dne v zimskem času je bilo snega že obilo in še je medlo. Šel sem za vodo na race. Utrujen in upehan sem dospel do Dan, vasi, pri kateri voda, ki se pretaka po Loški dolini, poniceuje v zemljo. Prav dobro mi je delo, ko sem pri mlinu stopil zopet na trda tla in šel po dobro utrjeni poti v bližnjo vas in v dobro Kandaretovo gostilno. Oče Andrej so sedeli v prostorni sobi, ki je imela posebno lep lesen strop, za mizo in so me prijazno pozdravili kot dobrega znanca. Rad sem prisedel. Še dva moža sta bila pri tisti mizi; Žnidaršiča iz Obločic sem poznal. Ne dolgo za mano je prišel pepelar Kukec, tudi strasten lovec in dostikrat moj spremljevalec. Seveda se je pogovor vrtel okrog zime in debelega snega in Kukec je omenil, da vkljub velikemu snegu in težki hoji so šli Podcerkovci v gozd za kuno. Tudi oče Kandare je bil ob svojem času hud lovec in midva sva se skupaj po gozdu prehajala. Naravno je torej, da smo bili takoj v gostem razgovoru o lovskih težavah v debelem snegu, in Kukec je omenil kunarjev, ki so tisti dan šli v gozd, in pristavil: »Da bi se jim le taka ne prigodila kot Karutu, ki je pred petimi leti tri dni taval po gozdu in ni imel s seboj drugega živeža kot pet jabolk.« Kandare je vedel za to in med drugim dostavil, da se je pri njem že marsikdo zopet ohrabil, ko je prišel v snegu in hudem vremenu s Pivke čez gozd ali pa z lova. Jaz sem prosil Kukca, naj pove, kako se je Karutu godilo, in on je pravil:

»Iz naše vasi jih je šlo petero za kuno. Karu je bil med njimi. Kasno na večer sta prišla le dva domov in sta povedala, da so se

s tovariši v hudem metežu in megli razgubili in da je sneg v gozdu že do pasa visok. Ker tudi drugi dan ni bilo nikogar ostalih treh dopoldne domov, smo se zbrali v vasi, da jim gremo na pomoč. Šlo nas je šestero in vedno premenoma smo rinili visoki sneg proti Velikemu vrhu. Ko gremo navzgor mimo Kozarjevca, začujemo glas na pomagaje. Jaz in Lužarček se odcepiva in greva za glasom in našla sva le malo še živega moža, ki je od truda obležal v snegu. Pretresla sva ga in ga nekoliko okrepčala, potem pa z velikim trudom spravila sem do Kandaretovih. Nisva ga izpraševala, kdo in odkod da je, in hitela sva nazaj za tovariši. Srečala sva jih vračajoče se. Pravili so nama, da niso našli drugega sledu nego gaz človeka, ki je pod Kozarjcem obležal, in da so se z Velikega vrha docela utrujeni vrnili. Noč je že bila, ko smo prigazili domov. Tretji dan nismo šli nikamor, ker je bilo obče mnenje, da, če se niso zaostali trije vaščani rešili kam na Pivko, so pa gotovo že poginili, ker smo vedeli, da živeža nimajo s seboj. Prehajati po gozdu in iskati jih po tolikem snegu pa ni bilo mogoče. Lahko si mislite, kako tannanje je bilo po vsej vasi, in vedno smo hodili od hiše do hiše, če se ni še nihče povrnil in ako bi se slišala kaka vest o izgubljenih. Že pozno na večer je počil glas, da se je Karu malo živ povrnil, ostalih dveh pa da ni in da on zanja ne ve.«

Med tem pripovedovanjem se je pridružil tudi Storov Matevž, črevljar, ki me je videl iz svoje vzvišene hišice, da sem lazil za vodo, in ki ni mogel odnehati, da je v mraku popustil delo in prišel h Kandaretu na en maseljček. Kako da se je Karutu godilo, povem kesneje, kajti večkrat sva se pomenkovala o tem. Vprašali smo pa Kandareta, kdo da je bil človek, ki sta ga Kukec in Lužarček rešila gotove smrti. Tudi ta ni vedel drugega povedati, kakor da se je človek nekoliko odpočil in okrepčal, potem pa odšel, da bi njegovi ljudje ne bili v prevelikih skrbeh. Nato pa se oglasi Žnidaršič in pove, da je tudi on bil pred nekaj leti po oprasku na Pivki in ga je zadelo hudo vreme, da so ga ljudje na Juršičah še svarili, naj ne hodi črez gozd, on pa da si je mislil, poskušal bom vendar, in je odšel. »Že sem se mislil vrniti,« je pravil nadalje, »kar zagledam gaz, ko pridem v Kršičevce in na gozdno pot. Ej, sem si mislil, poti ne morem več zgrešiti in po gazu bom že zmagoval. Gaz je bila pa le do Kobiljaka in še ta tako zametena, ker je le vedno snežilo, da sem bil že docela upehan. Kaj storiti? Vedel sem, da nazaj do Juršič več ne zmagam. Da le še pregazim na Veliki vrh, doli proti Danam morda še zmagam. Z največjim naporom sem si pomagal naprej

proti Velikemu vrhu, večkrat sem obležal in le skrb in misel na ženo in otroke sta me zopet spravila na noge. Na Velikem vrhu me je zapustila zavest. Še dandanes ne vem, kako sem si naprej pomagal. Le to pomnim, da sem se še enkrat obudil in jel klicati na pomagaje, in v resnici so prišli do mene ljudje, ki so me spravili na noge in potem tu sem do Kandareta.«

Pogledovali smo se in enak sum je vsem krožil po glavi. Kukec se prvi oglasi in jame Žnidaršiča izpraševati, koliko let je minilo, odkar se je to godilo, potem za dan, in vse se je ujemalo. Ravno Žnidaršič je bil tisti mož, ki sta ga Kukec in Lužarček pod Kozarjevcem otela smrti in spravila do Kandareta. Gaz, ki jo je Žnidaršič v Kršicevcu zapazil, je bil sled dveh tovarišev Karutovih, ki sta prebila noč v gozdu in potem, ko sta prišla na pot, šla le naprej in se rešila na Juršice, od koder sta se vrnila šele čez nekoliko dni. Ko sta stopila z gozdnega pota in iz Kršičevca, sta po krasah naprej tavela do Juršič in se z Žnidaršičem nista sešla v tej raztreseni vasi. Rekel bi kdo: »Saj po sledu se vendar pozna, pelje li naprej ali nazaj?« Ne, v prhkem, velikem snegu se le pozna gaz in še ta le na potu, nje smer pa ne, ker se stopinje ne vidijo. Tudi pri živali se loči smer sledu šele potem, ko stopi pod kako veliko, košato drevo, pod katerim je le malo snega in so torej stopinje vidne.

(Dalje prihodnjič.)

Obljuba.

Zares sem sinoči obljubil,
na starega leta dan,
da nič več ne bodem te ljubil,
več nosil te v duši zaman. —

Da laske bom zlate pozabil
in tvoje jasne oči,
poiskal si ljubico drugo,
ki tak neusmiljena ni.

A danes sem zjutraj pri maši
spet videl tvoj bajni smehlaj,
in sklep moj je splaval po vodi —
bolj ljubim te nego kedaj! — —

V. Vesnin.

Potresna povest.

Spisal Podlimbarski.

(Dalje.)

»To je strašno, Peter! Ali si nisi morda sam izmislil, ali si pa napak slišal?«

»Kaj si bom izmišljeval? Vsa vas je govorila o tem. Opoldne je Cijazovčev Tone zlezal v kozolec.«

»Kakšnega gruma je iskal tam?« je zavpil bolnik z ozlobljenim glasom in divje zroč v tesarja.

»Denarja je iskal. Lakomnost ga je zvalila. Pogledal je za streho . . .«

»Za streho?« je siknil bolnik in k steni se je primeknil, da bi bil dalje od tega hudobnega Krulčevega Petra.

»Za streho je gledal, tja noter za križ, pa razen podgan ni dobil ničesar.«

Andrej je globoko segel po sape in stisnil ozke skopuške ustnice. Nekakšna svetloba je za hip šinila po njegovem ozkem obrazu, kakor bi se bil odvrnil sovražnik, ki mu je pretil zasaditi nož naravnost v srce, kakor bi mu bilo odleglo gorje, ki mu je morilo dušo. Precej pa je nabral lice v skrbne gube, megla je legla na njegovo oko in skoraj mirno je dejal: »I kako, da si zlomek upa lesti na tak praznik v kozolec! Ali ne ve, da se ob Veliki noči, Nebohoda dan in Šmarne dni ne sme lesti na drevje, ne v kozolec in ne na streho? Če ni kače tam, so pa druge nevarnosti. Študiran je, vsega pa le ne ve in ne premisli.«

»Vrag je premotil fanta z denarjem; to je največja izkušnja. Dopoldne je našel tolar.«

»On tudi?«

»Tudi, tudi. Zato je pa zvečer tako moško sedel pri Smoletu za mizo.«

»Tri torej! Bog ve, koliko so jih pa utajili. Poznam jaz ljudi in njih požrešnost in lakomnost. In vse bodo zapili. To je žlahta!« Tako je govoril stric kakor sam zase. Polastil se ga je zopet grozen nemir. Solze so mu stopile v oči. Temni oblaki so se mu prepepljavali po obrazu in dajali gubam še odurnejši izraz. Obračal se je na desno in levo, polagal roko na znojno čelo, z nogama je vlekel

odejo s sebe, z rokama jo pritegal; naposled je urno sedel, kakor bi ga bilo hipoma dvignilo v postelji.

»Peter, prijatelj!« je zaklical milo in s slabim glasom. Tesar je brzo dvignil glavo, ker nekaj posebnega je pričakoval po takem nenavadnem nazivu.

»Peter . . . midva sva bila vedno prijatelja . . .«

»Bila, Andrejka, bila,« je pritrdil tesar. »Le na pustno nedeljo zvečer sem ti pa zameril, ko si me tako ozmerjal in mi očital, da vse zapijem, in si me tako trdo poterjal za najemnino.«

»Odpusti, Peter, in pozabi! Takrat si bil res malo siten. Pijan si bil prišel iz Blagovice. Tam se vselej napiješ.«

»Kako bom pijan! Štiri svinjske lonce sem nesel iz Blagovice, dva za Cijazovko, dva pa za Smolevo in vse štiri sem cele prinesel v Gabrovec. Pa bom pijan? Oh, pustiva minljive reči, prijatelj!«

»Takrat sem se res bal, da ti kdo ukrade denar, ki ti ga je odštel Martan za delo. Dobro sem ti hotel. Jaz sem bil vedno v skrbeh zavoljo tebe in rad sem te imel. Ko si pred tremi leti ležal bolan, ker je bruno padlo nate, ko si pri Cijazovcu pod prepahnil . . . ali ti nisem postregel takrat?«

»Pusti, Andrejka, kar je bilo! Dobrote so zapisane pri Bogu. Ali nocoj sem bil pa malo jezen nate. Bog tako tepe svet, ti pa vem, da nisi izmolil očenaša nad navadno mero.«

»Oh, molil sem, prijatelj moj, molil. Za verne duše v vical sem molil in za sovražnike,« je odgovoril ravnodušno Andrej; rahlo je položil glavo nazaj na blazino, nepremično zroč v strop, kakor bi imel misli, ki še niso dospele do odločne namere. »Ves večer sem molil . . . in premišljeval sem . . . in domov sem te želel, ljubi moj!«

»In ven sem te klical kakor kokla pišče, ti pa nisi prišel,« je rahlo pokaral tesar. — »Ali slišiš, kako to zopet vrši na nebesih in v zemlji? Usmiljeni Kristus nam prizanesi! To je glas trobente božjega sodnika. Oh, to so tista znamenja!«

Prijatelja sta se pokrižala in Andrej je zlezal s postelje ves tresoč se. »Grozovita noč je nocoj in res je najbolje pod milim nebom,« je govoril prijatelju. »To te prosim, Peter, da mi stražiš kočo, jaz moram precej k Cijazovcu.«

»Kaj boš po noči hodil, saj še po dnevi ne greš!« je ošteval tesar.

»Brat je le brat. Svojega sina je poslal k meni, in jaz bi tudi rad pogledal, kako se mu godi in če ne trpi škode. Le posluhni me in straži! Obresti ti odpustim za pol leta za tisto, kar si mi dolžan.«

Peter ni dosti maral za tako velikodušnost, ker je bil prepričan, da se več ne bodo plačevale obresti na tem svetu. »Sam ne moreš iti, ko si bolan,« je dejal tankočutno, da bi pokazal, da ga je ganila Andrejeva bratoljubnost.

»Dobro se oblečem in sam pojdem z božjo pomočjo in oprt na palico.«

»Jaz bi šel s teboj, da ti pomagam, če te posilijo slabosti. Vkup sva živela toliko let, pa še skupaj stopiva pred večnega sodnika.«

»Ne, Peter, sam pojdem. Ti idi v svoj konec po kožuh in če si moj prijatelj, pazi na dom, dokler nazaj ne pridem. Hodi pred kočo gori in doli in tudi okrog voglov poglej včas! Ne zasp! nikar! Le kar idi, tukaj bom zaprl!«

Ko je Andrej tako odslovil svojega prijatelja, je segel v slamo pod vzglavje, izvlekel od tam zamazano knjižico, zavito v višnjevo ruto, pogledal plaho na okna, potem v knjižico, ali niso odletele kako iz nje njemu dobro znane številke; potem je odklenil težko skrinjo, ki je stala poleg postelje, in globoko pod obleko je vtaknil vanjo knjižico. Skrbno je pretipal vse stvari, spravljene v skrinji, in ko se mu je zdelo vse v redu, je zopet zaklenil. Tudi ni pozabil poskusiti, če so okna še dobro zataknjena. Potem je oblekel sivo suknjo, nadel polhovko na glavo in potipal v žep, če ima vse ključe. Še enkrat je pomikastil krov od skrinje in ko se nič ni podal, je vzel palico. Stopil je v vežo in zaprl duri; trikrat je povrtal s ključem. Pred kočo ga je že čakal Peter. Ko ga je še enkrat poučil, kako naj straži dom, je stopil na izgajeno stezo, ki je vedla k Cijazovcu.

In počasno se je premikala med ozelenelimi njivami upognjena Andrejeva postava. Peter je bistro gledal za sključenim, mračnim prijateljem, pletočim se v črni noči po polju. Ko je ta zaprl za seboj lesu Koritnikove vrzeli in izginil v temi, je tesar nevoljno zmajal z glavo ter rekel sam sebi: »Kam gre skopuh drugam nego pod kozolec iskat vražjega denarja, če se ga je kaj nakapalo po noč! Pregrešni mamon ga je izvabil. Bog bodi milostiv njegovi duši!«

XVI.

Ko je Cijazovec, po opravih grede okoli hiše, zagledal zopet svoj voziček pod kozolcem, se ga je obveselil kakor mati novorojenega deteta. Šel je oprezno bliže in bliže in ko je stal poleg vozička in je videl, da je narejena in uležana na njem kaj pripravna

postelja od sena, je rekel: »Viž ga, tudi hudir rad po mehkem iztegne svoja kosmata bedra. Še moj koc si je prinesel iz hleva. Navajen je peklenke gorkote, pa ga je zeblo na zemlji.« In ko je otipal v senu tolar, začudil se je čudom in strahom ter govoril: »Čisto brez srca pa tudi ni hudir; tolar mi je pustil na vozu za nagrado. Tu leži pa še eden in tukaj še eden! Gotovo se je kam daleč peljal, da je imel toliko denarja s seboj, morda na Dunaj po tistega ministra, ki jemlje naše sinove k vojakom in jih pošilja daleč po svetu, kjer pogube dušo in telo, če ne pa onega, ki nam naklada davke in zatira našo slovenščino. Pa tolarji naj le čakajo do jutra; sedaj se jih ne dotaknem. Če bodo zjutraj celi, onda jih vzamem v božjem imenu, dam po Devsovem nasvetu gospodu župniku vse, kar jih je tukaj in doma, vse jim ponesem; naj se berejo svete maše za rajne starše in pa za tiste duše, ki so naše priprošnje potrebne, pa za cerkvene potrebe naj se obrnejo.«

Po tem bogoljubnem samogovoru se je hotel vrniti nazaj za hišo, pa zdajci je zapazil, da gre nekdo po trati proti kozolcu. V došlecju je spoznal sina Toneta. Cijazovca je veselje zaradi najdenega voza do kraja razmehčalo: nobene jeze ni čutil več do sina. Ogovoril ga je mehko, kakor bi ne bilo nikdar nasprotja med njima. Ko je Tone videl očetovo dobro voljo, je začel preganjati njegovo zmoto glede antikrista in hudirja in vse mu je odkrito povedal, kako se je zgodilo z vozičkom, in tudi mu je natanko razložil svojo teorijo o potresih.

»I povej mi, Tone, kaj je pa s tolarji?« je vprašal Cijazovec, ko se je nekoliko potolažil glede potresa in antikrista.

»Ta stvar še ni popolnoma jasna. Najbrž je kdo ukraden denar skrnil v našem kozolcu in jaz sem včeraj opoldne prepovršno pogledal za križ. Menda se je zemlja že včeraj kolikor toliko tresla, le mi nismo čutili lahnega gibanja, ki je bilo že toliko močno, da je stresalo tolarje izza križa. Ta skrivnost se še danes popolnoma zjasni, le meni verjemite. Tudi v tem ni nikakršnega čudeža. Ko se zdani, nam pride marsikaj v drugačno luč. Kakor so se tolarji usuli s kozolca, tako se sipljejo podzemelske plasti, če izgube ravnotežje.«

To teorijo o potresih je čital Tone v knjigah in silno mu je ugajala; čimdalje bolj se je vglabljal vanjo.

»Torej meniš, da je denar dober?« je tiho vprašal Cijazovec.

»Denar je dober, le ukraden je po mojih mislih. Na vozu je gotovo še več tolarjev, ki so padli s kozolca. Sicer se bo pa o tem danes še več govorilo po vasi, nego se je včeraj.«

»Kaj pa naj počnemo z denarjem?« je vprašal Cijazovec še bolj tiho.

»Razglasimo, da se je našlo toliko in toliko. Tat se ne oglasi, tisti pa, komur je bil ukraden.«

»Ko bi se pa tudi ukradenec ne oglasil? Morda je že umrl,« je dejal skrbni gospodar. In dvignil je pogled k oblakom, ker sveti raj je zaželela njegova duša onemu nepoznanemu bitju.

»Onda je menda denar naš, ki smo ga našli. — Oče, jaz moram zdaj kmalu zapreči Smoletovo kobilico in se peljati v Ljubljano po profesorja. Ko se vrnem, pride vse na dan . . . še danes.«

»Smole te je že iskal pri nas,« je dejal Cijazovec in oba sta šla na zelnik za hišo. Spotoma se je Cijazovec s prsti počesal po tilniku, ker mu je postalo žal, da je malo poprej ves oni denar obljubil za maše in za cerkvene potrebe, kajti naš možanec je zelo tesnosrčen glede onega blaga, za katerim se peha kristjan in nekristjan. In sklenil je, da pride kmalu preiskat posteljo na vozu, da ga kdo drug ne prehit. Ukrenil je tudi, da se ona bogoljubna obljuba ni nanašala na vse tolarje, ampak samo na tista dva, ki ju je otipal na vozu, in na ona dva v omarici, ker tolarjev, ki zanje še vedel ni, ni mogel obljubiti. In sploh — kako je mogel obetati one štiri, ko niti vedel ni, ali so njegovi ali ne? Če ostane denar njemu, že da, kar je prav, tako je bila pa obljuba prenegljena, torej neveljavna. — Stvar se je zasukala precej tako, da ogretemu Cijazovcu ni bilo treba ukrepati, kam obrne ono blagodat.

Nista se oče in sin še dobro ogrela kraj ognja na zelniku, ko je prihitela izza hiše Lenka vsa zasopla. »Oče,« je klicala, »oh, pogledjte h kozolcu . . . pripeljal se je nazaj!«

»Kdo?«

»Antekrist . . . Voziček ima zopet pod kozolcem.«

»Beži, baba neumna!« se je razjezil Tone. »Voziček sem jaz pripeljal. Antikrista nikoli ni bilo in ga tudi sedaj ni.«

»I kdo pa leze v naš kozolec?«

»V kozolec leze kdo?« sta vprašala obenem oče in sin ter se spogledala.

»Viž ga, satana, še kozolec nam bo odnesel v pekel,« se je razjezil gospodar. Pa precej je umolknil.

»Tega antikrista bi jaz rad poznal!« je kliknil Tone in v razmahu se je zagnal okoli hiše proti kozolcu.

Cijazovec je stal poleg ognja ves bled in prepadel. Zopet se mu je vtesala v dušo težka misel, da tisti denar le ni pošten in da

mu je menda Bog poslal peklenško pošast zopet na vrat, da ga kaznuje, ker je tako hitro snedel bogoljubno oblubo.

Ko je pritekel Tone na sprednjo stran hiše, je zapazil, da se pomika neka temna postava po kozolčevih prečnicah navzdol. Pospesil je korake, da ne bi mu ušel ponočni gost. Skokoma jo je ubral po trati in baš je bil pri znamenju, ko telebne ona prikazen s kozolca na tla. Slišal je težak rohneč in grgrajoč glas, kakor bi težko umiral človek na trati. Trdo bi bil prijel ponočnega gosta, ki pride morda po krivičen denar, da ni slišal iz temne mase, vijoče se pred njim, tako žalobnega stokanja.

»Če si kristjan, povej, kdo si in kaj iščeš tod?« je vprašal Tone skoraj grmeče, in oni na tleh je s pojemajočim glasom odgovoril: »Bog in vsi svetniki mi pomagajte! — Jaz sem, Tone.«

Neprijeten čut je izpreletel mladeniča po vsem životu, ker po glasu je spoznal svojega strica Andreja. Postal mu je jasno, da se je tu zarad pogubnega mamona ponesrečil stric. Da leži pred njim kakšen tujec, ne bi bil mislil morda na hitro pomoč, zahteval bi bil brez posebnega sočutja od trpečega človeka točnega odgovora na svoje vprašanje. Tako ga je osvojilo ono nelepo in mračno čuvstvo, ki ob pojavu nizke pohlepnosti hipoma pade v idealno mladeniško dušo. No, stricu Andreju je trebalo brze pomoči. »Oče, pomagajte!« je zaklical proti hiši, kjer so izza ogla gledali Cijazovčevi nanj, na srčnega korenjaka. Gospodarja se je polastila hrabrost in polahkoma je tekel sinu na pomoč.

(Dalje prihodnjič.)

Ostal je kras . . .

In zdaj mi tuj je tvoj obraz,
kot zdel sem tuj se tebi jaz.

Pogleda tvojega čarobna sila
vso prejšnjo moč za me je izgubila.

Medenih ust ne bo smehljaj
pričaral dni, ne ur nazaj.

Krasan si še moj cvet, a suh,
ostal je kras, izginil duhl . . .

Lojz.

O Napoleonovi Iliriji.

Priobčil dr. Fran Ilešič.

do je Napoleonu narekoval ime »Ilirija«, to dognati je stvar zgodovine.

Lastil si je to čast z dosti naivno domišljavostjo ogrsko-srbski rodoljub Sava Tekeli.

Sava Tekeli (* 1771. l. v Aradu, tamošnjega županstva beležnik, pridvorni tajnik in poročevalec v ilirski pisarni na Dunaju, pozneje zopet v domovini do smrti l. 1842?) je napisal obširno avtobiografijo (ki je objavljena v 119. in 120. knjigi »Letopisa« novosadske Matice Srpske) in v njej poroča tudi o svojih načrtih o Iliriji po milosti Napoleonovi. (Prim. Kulakovskij, Illirizm, 151.)

Ker so nam inoslovanske knjige še vedno redko pristopne, zato podam tu »Zvonovim« čitateljem dotične odlomke Tekelijeve avtobiografije.

Letnice je Sava Tekeli pomešal.

* * *

»1803. godine. smislim, gdi su Francuzi bili osvojili Dalmaciju i Horvatsku, da jim dam projekt, da bi načinili ot onih provincija osobliyo kraljestvo, no ponježe tu su Horvati, Kranjci, Dalmatinci i pr., to da ne bi jedan ili drugij narod sebe uvredjena ili podložena drugome mislio, da tome kraljestvu mete se ime Illirija, i tako ja predstavlenije napišem francuskim jezikom, podpišem se Ivanovič, otac bo mi se zvaao Joan ili Ivan, i otnesem francuskome Jelčii Šampanji,¹⁾ onda u Beču suščemu; on je sedio s svojim sekretarom pri astalu. Ja mu predadoh pismo zapečatenno tim prošeniem, da ga pošlje Napoleonu Imperatoru i nehotevši pustiti se u razgovor, nego omah poklonivši se izidem.

Kakva je moja radost bila, kad sledujušče 1805. godine Napoleon proglasi Iliričesko kraljestvo. Da je taj projekt moj tako velikij muž primio i proizveo, kto bi to rekao; da je to iz moje glave proizišlo, a ne iz ženijalnago pronicateljstva Napoleona ili koga velikoga ministra, čudila se Evropa nit je mogla providiti uzrok vzdviženija Iliričeskago kraljestva; mnogo su novine pisale o tom

¹⁾ poslaniku Champagni.

ne izvestnim delu, a meni se duša radovala, kad sam čitao taj nemir Evrope u doznanju povoda i namerenija Napoleona i nadao sam se, da će za Srbiju ottuda pomoć javno ili tajno biti. Ono je moj cilj bio, a ne Francuze protiv Rossie i Austrije opolčiti. (Str. 23. do 24. v 120. knjigi Letopisa).

1805. godine u zaključenju mira otuzme se Horvacka ot mora do Save, tako i Dalmacija, Istrija, Karintije i Karniolie velika čast do Klagenfurta i naimenuju se ove zemlje za osnov iliričeskoga kraljestva. Grof Julaj, bivši ban, zaključio taj mir. (Str. 25.)

Godine 1813. kad je Napoleon izgnan bio iz Rossie, mislio sam, da bi se moja ideja o vzdviženju Ilirskoga kraljestva moti(?) sasvim u dejstvije proizvesti, a ne samo u imenu. Zato sam načinio bio sledujušči projekt dati Napoleonu; hoteo sam spet predati jelčii francuskome, da ga pošlje, ali s druge strane vidio sam, da je vreme kratko, jeli na proleće će se opočeti opet vojska. Dok bi se ono poslalo, dok bi se tamo primilo, dok bi se iztraživalo nužno, sve mi se činilo dugo vreme; zato sam bio namislio sam iti u Pariz, ali sam se spet sumnjao ot brata moga, koji neprestano meni zlo želio i da je mogao, sve bi mi uzeo . . .¹⁾ u razmišljenju tamo i svamo prošlo vreme. Napoleon došao u Saksoniju k vojsci, a da sam bio otišao, bog zna što bi bilo i ot mene i ot kraljestva Iliričeskoga, koje meni tako na srcu ležalo; da bi vidio svoga roda opet slavu, ovo je bilo načinjeno pismo, da predam Jelčii ili Napoleonu.

Kad je Napoleon onaj prvi projekt ot 1805. bez svake nužde primio, kto može reći, da ne bi ovaj primio u nuždi, u kojoj se 1813. godine nahodio, pak što bi bilo onda ot nas! Ne bi se jošće onda Srbija sojedinila s Ilirijom, dokle nisu Turci bili pokorili(?) i kada su Turci bili u sojuzu s Francuzi, i kad bi drugij čovek upravljao sa sojeditim narodom ilirskim, koji bi imao više sposobnosti, šta bi bilo do sad; meni teke ta uteha sada ostaje, da sam ja bio, koji sam tu ideju dao Napoleonu, koju Nemci u svojih žurnalih i novinah nisu mogli pronjati i pitali se: zašto je Napoleon vzdvigao Ilirsko zaboravljeno kraljestvo, u ono vreme, kad je bio nepobedim? No velikij muž znao je uvažavati svašto, koje u budušće imati može sledstvija, ako mu i nije njegov minister predložio. Istina, kako mi više (vice?) išpan mošonjske varmedje Németszegy publicno pri ručku kazivao, da je feldmaršal Davoust, kad su Francuzi bili pod Požunom, razpitivao, ima li kto ot Tekeline ili Rakocine

¹⁾ To so njegove zasebne razmirice, o katerih govori Tekeli prav obširno.

familije, da mu je Napoleon naložio to uznati. Ja sam ćutio (šutio?) i malo nasmejao, misleći u sebi, da znaš ti, što ja znam; on jošć jedanput s kletvom Isten úgy segéljen, da je Davoust pitao, pak reče meni: Vi mi niste pali na pamet, hotja smo se poznavali. Mislio sam u sebi: ej moj brajko! da sam ja imao u bratu brata, znao bi se bio i bez tebe pokazati, ali tako riskirati nisam hoteo.« Str. (36. do 37.)

Tekeli je bil pozneje izmed onih redkih Srbov, ki so sprejeli Gajevo ilirsko idejo, in je zagovarjal ilirsko ime kot občeješe; tako je grajal Srbe, da so se na cerkvenem zboru leta 1837. v pismu do cesarja podpisali »gr. non uniti«, a ne »fidelissima natio illyrica«.

Leta 1841. pa piše: »Mesca Aprila čitao sam raspru izmedju srbski i horvatski, ovaj sve južne Slavjane hoće da pod imenom Ilira sojedini, a ovaj pod imenom Srbljina; ovde moram spomenuti predstavljene moje črez Bonaparta odobreno, vzdvigši kraljestvo; ja onda se nisam mogao nadati, da bi se Horvati, Krajnci i proćii rimo-katolici Slavjani mogli pod imenom Srbalja sklopiti u sojedenje, a Srbli su sve pod imenom Ilira; tako je bila za Srblje deputacija, kancelarija, daže i sobor ilirićeskij, dakle ja sam se nadao Srblje skloniti moći pod ime Ilira. Čto sad se priznalo knjažestvo srbsko, mislim, da je slabo čto proizvesti, za to bi ja svetovao, da Srbli ne viću na ime Ilira niti da Horvati presiljavaju Srblje na ime ilirsko; da (ja?) se ne mogu razkajati dovoljno, čto se nisam polzovao Bonapartinim odobrenjem i neću prežaliti, osobljivo 1810. i 1811. godinu, čto nisam dalje predstavljene učinio, da sebe preporučim, ponježe ime familije nosim, kakvo je Bonaparte tražio, a kod Srbalja primljen i kod Horvata bi bio, ali kako sam kazao, da u slučaju neščastija brata sam se bojao, koji mi vrlo zavidio a neprijateljovao, a i to me udržalo, čto je Bonaperte uzeo carjevu kćer za ženu i mislio sam, da me neće poslušati, neće izdati(?)« (Str. 94.)

* * *

Najsi je res ali ne, da so Tekelijevi načrti Napoleonovemu kraljestvu dali ime, toliko je istina, da je Tekeli s svojo mislijo bil prednik Gaju in vrstnik Vodniku.

Književne novosti

Zofka Kvedrova: Iz naših krajev. V Ljubljani 1903. Založil L. Schwentner. Zopet nova knjiga od naše marljive pisateljice! Ko dočitaš to knjigo, se ti zdi, da si bil doma, tam nekje v vasi, kjer pojo in vriskajo fantje, glas domače govorice ti doni na uho, pozdravljajo te domači obrazi, med svojci si, doma. — Pristno kmetško življenje v pravi luči in temi! In prav originalne obraze srečavaš med potjo: To ti je Meta, ki zida kapelico v slavo božjo in v čast sv. Jožefu, da bi Bog rešil vse uboge in nesrečne župljane nadlog in boleznih in vsega hudega — zabi pa zlatega reka Kristusovega: »Kar ste storili enemu izmed teh, ste meni storili.« — Črtica: »V oblasti teme« se mi ne zdi dovolj jasna: Ali je pijanost nesrečnega Žana z življenjem razvita strast, ali je posledica kontrastov med obema zakoncema? Mladi Žan se spominja očeta in lepih časov svoje mladosti, ko so hodili v gozd in na pašnik in ko so vriskali med potom i. t. d., in pisateljica pravi na strani 31.: »Že takrat je pil, o da. Ali redkokedaj in po noči. Žan ga takrat nikdar ni videl pijanega, spal je že prej. Samo drugo jutro ga je videl bolnega, zlovoljnega in bledega.« Sin dijak dojde na počitnice in najde očeta v blazni pijanosti. In nato vprašuje dijak samega sebe: »Kdo je to naredil iz mojega očeta?« — Krepko zasnovana in lepo izdelana pa je črtica »Doma«. Kolikokrat in kako različno so že pisatelji in novelisti rabili ta sužet v naši literaturi — pa ta črtica je nekaj čisto novega! Berite n. pr. tisti mojstrski dialog na strani 62. in 63. Zdi se nam, da smo v sobi in poslušamo razgovor med trdim očetom in sinom. Mnogo grenke tragike veje v teh vrsticah — pisateljica je ubrala elegične strune o življenju naših dijakov. To črtico bo marsikdo rad bral v drugič, v tretjič... V ciklu »Hrvatariji gredo« je mnogo živahnega pripovedovanja in dejanja... odlomek iz življenja naših delavcev! »V sakdanja tragedija« je živa slika socijalne bede; to je ono pereče vprašanje, apostol ljubezni, Tolstoj, ga polaga malone v vse svoje novejšje spise... Jezik teh črtic je krepak in bi bil tudi blagoglasen, da ne rabi pisateljica toliko tujk! Želimo, da nam nadaljuje zbirko »Iz naših krajev«, in ko hodi in nas izprevaja po naših vaseh, naj črpa iz žive narodove govorice, ki je tako bogata lepih izrazov! Pripovedovanje je neprisiljeno, pisateljica vidno napreduje... Po pravici še lahko pričakujemo jako mnogo od nje. Knjigo priporočamo tudi tistim bralcem in bralkam, ki načeloma ne bero del mlajših pisateljev... Čas je že, da se otresejo vseh neutemeljenih predsodkov, ki so znamenja — slabe volje! — Knjiga je na zunanje prav lična, kakršnih smo sploh vajeni v Schwentnerjevi založbi in Šeberjevi tiskarni.

M. P. Nataša.

Slovenska Matica. Zbornik znanstvenih in poučnih spisov. Uredil L. Pintar 1902. — Nedavno se je nekdo pritoževal, da se naša znanstvena literatura ne razvija vzporedno z živahnijšim gibanjem na literarnem polju vobče, ki se je v zadnjih desetih letih v resnici veselo poživilo. To pritožbo so hlastno pobrali nemški listi ter slastno prežvekovali neslane trditve, da Slovenci niso zmožni za znanstveno delovanje i. t. d. Da se producira pri nas razmerno malo znanstvene literature, to jo resnica, a to je povsem naravno. Povsod so torišče znanstvenega delovanja bogato dotirane akademije, ker se od trgovcev-založ-

nikov ne more zahtevati, da zalagajo dela, za katera je pričakovati le malo kupcev. Mi pa nimamo niti ustanov, niti društev, ki bi podpirala znanstveno delovanje, in tudi naša Matica je dobila državne podpore bornih 1000 K, dočim znaša običajno najmanjša podpora sličnim društvom vsaj 6000 K! Zato pa iz razmerno skromne znanstvene literature ni izvajati sklepov, da Slovenci nimamo moči in zmožnosti za tako delovanje. Krive so tega pač obče razmere, v katerih živimo, deloma pa morda tudi splošna letargija, ki se je polotila slovenskih krogov iz raznih razlogov in za katero je skrajni čas, da začne ginevati ter se umikati pomlajenemu navdušenju.

Tako je torej »Zbornik« zopet skromen spomenik našega znanstva, dasi bi mogli in morali napolniti vsaj deset takih zbornikov s temeljitimi spisi. To mi prizna izvestno tudi »Zbornikov« urednik, kateremu se je posrečilo za letošnje izdajo zbrati raznovrstno, tudi za širše sloje zanimivo gradivo.

Pričakovati je bilo, da privabi izdaja »Slovenskih narodnih pesmi«, ki dela nekaterim ljudem toliko nepotrebnih skrbi in preglavic, marsikoga, da začne proučevati v njej nabrano tvarino. Lani je priobčil urednik »Slov. narodnih pesmi«, prof. Štrekelj, sam kratko študijo »Prešeren in narodna pesem«, letos pa je napisal Ivan Prijatelj zanimivo študijo »Psihologični paralelizem s posebnim ozirom na motiv slov. narodne pesmi«. Naslanja se na A. N. Veselovskega slični spis o psihologičnem paralelizmu, vidi Prijatelj njegov osnovni znak v naivnem pogledu na narodo, v katerem se shajata prvotni človek in pesnik. Človek stavlja svoje duševno razpoloženje vzporedno poleg sličnega procesa v narodi. Psihologični paralelizem je iskanje soglasja, iskanje osebnega v narodi ter je velik pripomoček poeziji, ki ji daje plastiko. Po splošni označbi psihologičnega paralelizma razpravlja Prijatelj en primer iz slov. narodnega pesništva, namreč motiv o cveticah, ki zrasteta iz groba dveh ljubimcev in se združita nad njim. Ta motiv je porabil tudi Drag. Kette v VI. sonetu cikla »Tihe noči«. Pojasnjuječ prvotno simboliko tega motiva, navaja Prijatelj različne paralele iz narodnega blaga srbskega, maloruskega in velikoruskega, nemškega, bolgarskega, švedskega, madjarskega, portugalskega, novogrškega, britanskega i. t. d. in pravi, da se nahaja ta motiv skoro pri vseh narodih, da pa je nastal v kljub veliki sličnosti samostojno in da so bili vplivi možni samo pri sosednjih narodih.

Ivan Šubic je priobčil životopis slav. fizika dr. Josipa Štefana, bivšega profesorja dunajskega vseučilišča, in nekaj odlomkov iz Štefanovega dnevnika. Zanimivo je čitati te odlomke, ki kažejo, kako gorko je čutil učenjak za svoj narod, kako je taval med pesništvom in znanstvom ter celo sanjaril, da postane slaven pesnik, pa je postal slaven fizik. Zanimivi so tudi odstavki, ki jih je zapisal Štefan slovenski o svojih znanstvenih študijah in ki nam pričajo, da bi bil mogel Štefan tudi slovenski pisati svoja učena dela. Pesmi se čitajo gladko in prijetno, nekaj je zloženih tudi v narodnem duhu; iz vseh pa veje ljubezen do ljubice in do domovine. Zanimivejši so zapiski v prozi. Značilen je izrek, ki ga je zapisal 10. dec. 1857. leta: »Vsi me vabijo, da bi delal z njimi, pa še nobeden mi ni rekel, da bi jedel z njimi«. Njegovo zanimanje za slovensko slovstvo kažejo tudi naslednji stavki. Po študiju slovanskega narodnega pesništva je zapisal leta 1855.: »Damit sind aber auch meine slavischen Studien geschlossen. überhaupt endet mit dem Winter zugleich die Thätigkeit auf diesem Gebiete und zwar ganz«. In ko je naštel svoje natisnjene slovenske

spise, pravi: »Ich entsage nun ganz dem Felde heimischer Litteratur, ich schuf nichts und beachtete auch nichts von dem Geschaffenen . . . doch will ich keineswegs für immer von diesem Felde Abschied genommen haben«. In oziraje se na leto 1857. pravi: »Ausserdem presste die Liebe zu meinem Vaterlande manches Liedchen im heimischen Dialekte aus meiner Brust und es geht sogar vorwärts auf diesem Gebiete« . . . »Vielleicht wird dieses Jahr ob der Entstehung des Glasnik mich mehr auf diesem Gebiete producieren sehen, denn auch an diesen werfe ich mich mit derselben Gluth, wie an jede neue derartige Erscheinung im Slovenischen«.

Zgodovino zastopa Iv. Steklasa s svojim spisom »Franc Karol Turjaški, karlovški general«. Steklasa pripoveduje po Lopašičevih »Spomenikih hrvatske Krajine« in po Smičiklasovi hrvatski zgodovini par zgodovinskih dogodkov, zlasti boje okoli Bihaća, v Krajini in v Senju. Franc Karol Turjaški ne stopa nikjer določno v ospredje in njegovo delovanje ni slikano dovolj jasno, kakor bi ustrezalo naslovu spisa, po katerem bi pričakovali natančno obrisane podobe Turjačanove, a ne samo splošne zgodovine. Spis ne temelji na samostojnih raziskavah virov ter nima posebne znanstvene vrednosti.

Letos je zastopano v »Zborniku« tudi pravoslovje. Dragotin Wenger, c. kr. dež. sodni svetnik, je priobčil svoje javno poljudno predavanje »Pravosodstvo nekdanj in sedaj«. Spis je pisan res poljudno, lahko umljivo in vendar vseskozi zanimivo. Strokovnjakom seveda ne pove mnogo ali nič novega, lajki pa ga bodo brez dvoma čitali z velikim zanimanjem.

Peter Bohinjec je priobčil spis »Semeniška slovenska knjižnica«, ki ga imenuje donesek k zgodovini slovenske književnosti. Da je bila ustanovitev semeniške slovenske knjižnice, ki so jo osnovali leta 1840. slovenski bogoslovci, velikega pomena za tedanje literarne razmere, se ne da tajiti. Zato mi je žal, da Bohinjec ni posegel globlje v to snov ter nam ni obširno naslikal te dobe slovenskega literarnega gibanja. Z naštevanjem raznih imen mož, ki so poslovali za knjižničarje in blagajnike, ter raznih drugih številčk nam je pač bore malo pomagano. Po zapisnikih in drugih spominih sestavljena slika tega gibanja in idej, ki so vodile tedanje bogoslovce, to bi nas bolj zanimalo! Nekoliko nejasno je, ko piše Bohinjec: »dijaki . . . so prišli iz karlovške gimnazije in od tam so prinesli s seboj tudi Gajevega ilirskega duha. Boj za pravopis in narečje slovensko v tistem času odseva iz društvenih zapiskov«. Gajev ilirizem in boj za narečje slovensko sta si nasprotni stremljenji, ali pa se je Bohinjec nejasno izrazil. Tudi bi bilo bolje, oziroma natančneje reči, da je bilo društvo slovenske knjižnice osnovano z ilirskim imenom, ne s hrvatskim, kakor kaže ime samo »slavo-ilirsko«.

(Konec prihodnjič.) Dr. Vidic.

»Jugoslavenska akademija znanosti i umetnosti« nam je poslala sledeče knjige: I. Ljetopis »Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti« za godinu 1902., 17. svezak. II. Rad »Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti«. Knjiga 152. Razredi historičko-filologički i filologičko-juridički, 59. III. Sbornik za narodni život i običaje južnih Slavena, knjiga VIII. svezak 1. Urednici dr. T. Maretić i dr. D. Boranić. Cijena 2·50 krune. Natančnejšo oceno teh knjig prinesemo pozneje.

Živko Bertić: Ženski udesi. Tri pripovijesti. Zabavna knjižnica Matica Hrvatske, svezak 260.—261. U Zagrebu 1902. Cena 1 K.

»Ženski udesi« — ženska usoda? Previsoko doneč naslov je to za one tri povesti! Iz treh slučajev še ne sledi »udes« in to tem manj, če so slučajji očitno enostranski ter omejeni na selsko življenje. »Udesi seljačke žene« — tak naslov bi vsaj po obsegu bil točen, po vsebini pa niti to ne!

One tri povesti¹⁾ kažejo sicer lep pripovedniški talent, ostro opazovanje in dovzetnost istotako za mehkočutno sentimentalnost kakor za debelo brutalnost, za dve lastnosti, ki se često res čudno prešinjujeta v življenju in čuvstovanju seljaka. — Razvoj dejanja se vrši pač po dušeslovnih, tuintam globoko pojmovanih zakonih, ali ti zakoni nčinkujejo preradikalno, preneposredno. Mirna tišina se prehitro prevrže v orkan; vendar moramo pohvalno omeniti, da se tak prevrat pojavlja že prej po znakih, vidnih za pazljivega motrilca, dasi je bilo mogoče, ostro označeno tendenco, ki leži v splošni označbi »ženski udesi«, izvesti v okviru razmerno kratkih povesti le z glavnimi potezami, ne pa v klasiškem umotvoru.

V prvi povesti »Paraskina sreča« se na Paraski, deklici »mladi, friški (sic!), omaleni i okrugli kao lopta«, kaže »ženska usoda«. Ona je bila »sirota djevojka«, ali vendar bi rada stopila malo v svet; zato je »jedva dočkala Janoša, da jo izbavi iz te sirotinje«. Ta Janoš! Mlad pastir je, ki ga je oče držal trdo; ko pa oče umrje, pa kakor bi konja izpustil: vsem deklicam dvorjani, vse ga imajo rade — ali kmalu spozna, da ga ne bi hotela nobena za moža, ker je pastir — »sluga«. Zato vzame ljubko, pa ubožno Parasko. Hej, to je bilo potem življenje med njima — čitajte II. poglavje, ljubko idilo! »Oba lepa, oba mlada!« Vsa okolica je govorila o njuni sreči. — Ali na mah pride strašen preobrat — pri njem. Črez dolgo časa zaide Janoš v gostilno in pri kupici ga zbadajo sodrugi, da »preveč ženo sluša, da on ni več gospodar v hiši«. Pijan prespi noč pred hišo, brez slovesa odide zjutraj za teden dni na pašo. Pač se oglašja včasih vest v njem, ali zaman! Paraskine sreče ni več, nastopila je »usoda«; s podvojeno skrbjo ga izkuša ona privabiti k sebi, misli celo, da je vsega kriva le ona. Zaman! Odslej je ona angel, on zver. Ne zameri mu v svoji nedolžnosti, ko ga najde pijanega v gostilni pri ničvrednih ženskah, on pa jo pobije na tla . . . Ko Paraska drugo jutro rodi mrtvo dete, tudi to ne gane zbesnelca. »Medju njima je bilo sve svršeno . . . Janoš je njoj i dalje dolazio . . . a ona mu bila pokorna«, čes, to ji je usojeno. Janoš pa je pil in pil, pretepaval Parasko in ji očitaval, da pije za svoje; delal ni nič. Dala se je tolči in je delala zanj leta in leta. Neko noč pa so ji ga prinesli mrtvega, ubitega . . . Ženska usoda! Ubitega sreča, ubitega otroško veselje nad življenjem; da, često določuje usodo v človeškem življenju le zlobna, zavistna frivolnost — kdo je tukaj oče te frivolnosti —? Moški! On je — »ženski udes«! —

Drugačno ozadje je v drugi povesti »Sirotica«; že naslov ga nam pove: »uklet je od neba in zemlje, kdor se je rodil kot siromak«. Siroto Kristo je hudobni Kreša nekje pobral in jo vzel za ženo; ali črez ne dolgo časa jo je izkusil ob belem dnevu umoriti — odurna slika, nepotrebna za dosego namena te knjige. Le slučaj jo reši. Kreša umrje v zaporu, ona pa živi sama zase, plaha in ponižna. Tu se prične zopet idila — baš te se posrečijo pisatelju izborna —: poštenjak Joško, sam postaren, vzame postarno Kristo za ženo, lepo življenje jima vzklije, celo otročica dobita, dasi pohabljenega. Ali — »ženski udes«! Kmalu stopa Krista za pogrebom svojega moža in kmalu pokoplje sinčka.

¹⁾ Tujk je v njih mnogo več nego v naših slovenskih knjigah!

Dobra realistična slika je tretja povest »Udala se«. Tu se je pisatelj okanil vsakega pretiravanja, nasprotno pa je razvil vse svoje vrline v slikanju odnošajev, pomakajoč svoje pero nekoliko tudi v redko tekočino, v humor. Nemara se bo sploh povest komu zdela ironija na naslov »Ženski udesi« . . . Kaka ženska usoda se tu uveljavi? Prav suhoparno: usoda, da se omoži! S to usodo ženstvo — baje — navadno ni nezadovoljno, torej se to ne more imenovati »usoda« v onem ožjem pomenu besede. Taka pač postane, kadar se možitev vsiljuje; vse kaj drugega pa je, kadar se deklica, kakor krasotica Evka v naši povesti, hoče omožiti — zato, ker so vse njene vrstnice že omožene. V njenem položaju je to pač neke vrste »udes«: na razpolago ji je namreč le eden »momak«, Aleksa, sicer dobra duša, ali grd, pregrešno grd in neroden ter umazan, čeprav premožen! Tako pride punčka v škripec: omožiti se mora in hoče — ker je najstarejša devojka v vasi, pred Aleksom, edinim, ki bi jo rad, pa se ji gnusi. No, smili se nam Evka, ko je postala žrtva predsodkov, starih šeg; po svojem srcu bi rada izbirala, ali godi se ji, kakor se je njeni materi, ki ji zdaj prigovarja: »Tudi jaz nisem tvojega otca baš, kakor se pravi, ljubila, ko sem ga vzela; pa glej, hvala Bogu, srečno sem ž njim živela. — Kaj je ljubezen — to je le enkratna norost, ki kratko traja . . . Od ljubezni nikdo ne živi.« — Evka pač vidi uspeh, ali razlogi ji ne gredo v glavo. Vsaj enkrat bi rada okusila slast ljubezni — »enkratna norost«! In najde jo hipno pri lepem desetniku Miletu, potem pa sledi svojemu Aleksu, ki jo sprejme z veseljem, dasi ga je v svoji nezavestni razkošnosti varala z Miletom . . . Eh, so tudi — moški udesi!

Dr. Jos. Tomižek.

Fran Milobar: Izabrana poglavlja iz narodnoga gospodarstva (političke ekonomije). Napisao — Zagreb. Naklada »Matica Hrvatske«. 1902. Str. VIII + 248. — Dasi je narodnogospodarska veda izmed najmlajših, se vendar opaža, da razmeroma naglo prodira v čimdalje širše sloje, da je prodrla že dokaj globoko v zavest socialnih bitnosti. Naravno! Saj je ni vede, ki bi neposredno toliko lahko vplivala na človeštva spas in pogubo kakor ravno nacionalna ekonomija. Ker pa je ta veda še mlada, je zopet umevno, da se je treba lotiti dela z veliko pozornostjo. Ako posežeš po napačnih sredstvih, hoteč si izpopolniti znanstveno podlago za nadaljno, podrobno raziskavanje v okviru narodnogospodarske vede — si že grešil in često potem potrebuješ mnogo let, da spoznaš hibo, popraviš in nadomestiš zamudo s potrujenim delom. Osebito nevarno je, ako se lotiš narodnogospodarske vede poln predsodkov, bodisi, da si zavzet za sedanji družabni stroj in ga smatraš za nedotakljivega, bodisi, da se navdušuješ za izpremembo sedaj veljavnega socialnega reda in za nadomestitev z novim, boljšim, čeprav nejasnim, ker doslej še embrijonalnim, — ali pa si želiš nazaj v stare čase in hvališ srednji vek kot zlato dobo vsega človeštva . . . A pred vsem je treba imeti prosto misel, sicer ne spoznaš, in ker ne spoznaš, oceniš neugodno, netočno.

Če se prezgodaj daš vladati kakšnim — pa bodisi še tako radikalnim, ker navadno agitatorskim geslom; če prezgodaj oddaš dušo kakšni znanstveni struji, ne vedoč, kakšno je bistvo te vede: ne boš mogel delovati pozneje produktivno. Če ne znaš razlikovati teoretične narodnogospodarske vede od praktične, nikdar ne postaneš strokovnjak ni v prvi ni v drugi; ni mogoče. Tu je pa največja nevarnost za začetnika: čim hlastno prečita ugajajočo raz, n. pr. socialnopolitično razpravo ali celo knjigo, takoj začne sam pisati razprave in knjige — navadno seveda s praktičnega stališča, kar je vse še bolj konfuzno.

Taki diletantje niso nepodobni neki vrsti liričnih pesnikov, ki se jim končno ena pesem natisne, da vsled tega preplavijo redakcijo s povodnjijo novih . . . In končno — če se vztrajno ne zakoplješ v študij nacionalnoekonomske vede, bo tvoje znanje vedno le fragmentno; najmanj jasno ti bo vprašanje o metodi študija. Brez metodičnega znanja pa nisi nič. Kaj ti pomaga, če nemetodično delaš še toliko, a gradiva ne moreš urediti, torej tudi ne obseči, še manj pa prebaviti! Škoda časa!

Ako si predočiš vse to, priznaš, da je treba zanesljivega, točnega in — razumljivega vodnika — bodisi strokovnjaka ali pa dobre knjige. Osebito je treba takega vodnika v naših slovenskih razmerah — zdaj, ko že na Kranjskem vsak pisari, že bukve vsak šušmar daje med ljudi o narodnem gospodarstvu sploh in o posameznih panogah te vede posebej; ko imamo že kar četrto časopisov, ki se skoro izključno pečajo z nacionalno ekonomijo z raznih stališč in z raznimi uspehi, in ko si še vsi drugi časopisi slovenski prisvajajo pravico, bolj ali manj apodiktično govoriti o narodno gospodarskih zadevah. Sicer se nam pripravlja tudi že slovenska knjiga o narodnem gospodarstvu — a bojim se, da bode zopet tako pristranska, kakor je »Socializem«.

Začasno bi pa ne bilo odveč, proučavati Milobarjeva »Izabrana poglavja iz narodnega gospodarstva«, ako se že ne bi hoteli natančneje informirati baš iz hrvaške literature o tej vedi. Še vedno je vredna knjiga pokojnega prof. B. Zorkovića, da jo človek čita in premišlja. Še večje vrednosti — dasi je cenejša — pa je knjižica prof. dr. Jurija Vrbanića, »Kratka uputa u narodno gospodarstvo«. Ta dva pisatelja sta obdelala teoretični del nacionalne ekonomije v hrvaščini. Praktično plat so pa razpravljali mnogi pisatelji — bodisi v izvornih razpravah, ali še več s prevodi iz drugih literatur. Prav lepe narodnogospodarske stvari prinaša zlasti »Hrvatska Misa o«, organ mladih hrvaških realistov. Poleg tega je pa še nekaj strogo narodnogospodarskih časopisov hrvaških . . .

Najnovejše delo iz narodnogospodarske stroke so Milobarjeva »Poglavja«. Pisec je s to knjigo hotel podati sistematiško delo — znanstveno po svoji naravi, a po obliki popularno. — Doslej je izšel prvi občni del. Ta zvezek razpravlja o zgodovini narodnega gospodarstva, o narodnogospodarski vedi in njeni zgodovini, o temeljnih pojmi, o produkciji in nje pogojih, o pomožnih sredstvih narodnega gospodarstva, o razdelitvi narodnogospodarskih imetkov ter v dodatku o populaciji. Drugi zvezek bo obsegal razmotrivanja o poglavitnih vrstah narodnogospodarske produkcije: o agrarstvu, velikem in malem obrtu in o trgovini — torej vrlo interesantno tvarino.

Prvi zvezek sicer onemu, ki se bavi z narodnim gospodarstvom intenzivno, ne prinaša mnogo novega; ne snuje nobenih problemov in jih ne rešuje — a tega v popularno pisani knjigi tudi ni mogoče zahtevati. Toda kot popularno pisana knjiga popolnoma zadošča svojem namenu, svoji nalogi. In zato jo bo čital vsakdo z veseljem in zanimanjem — strokovnjak in priprost lajik. Ta lahko črpa pravilne pojme o vedi, ki mu je bila doslej neznana, in zajema mnogo naukov za prakso; oni pa se divi v istini popularnemu slogu in lahkoti, s katero Milobar ovlada ogromno tvarino narodnogospodarske vede. Med najzanimivejša poglavja prištevam odstavek o izseljevanju in o populaciji. Ima pa knjiga še po drugi strani nekaj značilnih potez, katerih ne smem prezreti. Karakteristične so za pisatelja in za hrvaške razmere; n. pr. pisateljevo stališče

napram socijalnemu vprašanju in socijalni demokraciji. Ne morem odobravati, ako g. Milobar trdi, »da je socializam u prvom redu pitanje kruha.« (pag. 117.) Nekaj podobnega je trdil že davno metodistični župnik Stephens (leta 1838.) v Menčestru na nekem shodu: »Kartizem (ki se je takrat na Angleškem istovetil s socijalnim vprašanjem) je vprašanje nožev in vilic . . .« A socijalizem pomenja nekaj vzvišenejšega, idealnejšega, socijalizem je v nekih ozirih najidealnejše stremenje nove dobe. Sicer pa je nazor pisatelja o socijalizmu dokaj ugoden ter ne ošteva socijalne demokracije tako, kakor je na Hrvaškem v navadi. A kako se opravičuje radi tega! Skoro poldrugo stran je porabil za to. Priznavam: če bi se Slovenec drznil tako simpatizirati s socijalizmom, bi se moral opravičevati najmanj na treh straneh! *Aut. Dermota.*

Novi akordi, 6. števil. II. letnika (maj) in 1. števil. III. letnika (julij). Zaključen je drugi letnik in pričel tretji letnik glasbenega našega zbornika. Žal, da se ne more ponášati lepo podjetje dra. Gojmira Kreka s tolikšnim številom naročnikov, kakor si zasluži kot zbornik, ki ga je toplo priporočati in glasno hvaliti kot izdajo, goječo le dobro, okusno in zanimivo izbrano muziko. Če pomislimo, da podajeta prva dva letnika mnogo pravih glasbenih biserov, je tožno čitati v predgovoru k III. letniku, da hira podjetje ob nebrižnosti občinstva, ki ne mara podpirati dobre volje, s katero se je založništvo poprijelo »Novih akordov«. Uro lepega razvedrila podaje vsak dosedanjih 13 sešitkov »Novih akordov«, zakaj jih torej ni več, ki bi se hoteli osrečiti s plemenito zabavo, ki jim jo nudijo ti sešitki z izbrano raznovrstnostjo? Koliko zadovoljstva budi že dejstvo, da se širi krog sotrudnikov v »Novih akordih« in da so prebudili le-ti naše skladatelje k intenzivnejšemu delovanju na polju glasbenega skladanja! Spoznavati naše skladatelje, spoznavati naraščaj skladateljski in se zanimati za razvoj v slovenski glasbeni literaturi je pač tem hvaležnejša naloga vsakega, ko je vendar glasba najprikuplivejša vseh umetnosti, umetnost, ki dramu najučinkliveje naša čuvstva in ki nam jo je zato posebno ceniti. Zadnja dva sešitka podajeta posebno mnogo pianistom. Dr. Benjamin Ipavc je zložil dve ljubeznivi fugeti, dr. Gustav Ipavc kadiriljo, Viktor Parma je priobčil v koračnici odlomek iz svoje operete »Amazonke«, Risto Savin skladbo na napev narodne »Pobiči mi po cest' gredo«, Srečko Albini pa salonski valček »Serenata« iz zbirke svojih »Arlekinad«. Srečno muzikalno misel nahajamo v Emila Adamiča »Zimski kmetski pesmi«, kratka, a presenetljiva je dr. Gojmira Kreka smela napitnica »Na Tvoje zdravje, Berta«. Prelepa dva samospeva sta Josipa Procházke »O ljubica« in »Tak si lepa«, ob čudoviti lahkotnosti odseva iz njiju sladko razvneto melodija. Ponočni spev blestečega čara, v katerem žari in se ziblje magiška moč, podaje Karel Hoffmeister v dvospevu »Nocturno«. Isti skladatelj objavlja v mešanem zboru »Ko zaspal bom v smrti« vzor konciznega nadrobnege dela. Mešan zbor je tudi dr. Gojmira Kreka »Zvečer«, zborček, ki hoče vplivati ob mirnem, finem izvajanju s svojo nežnostjo. Moški zbor je podal Vilko Novak v skladbi »Ti mirna noč«.

Upodabljačoča umetnost

Umetniške razstave v Pragi. (Konec.) »Jednota Umělců výtvarných« je priredila po zimi pred Božičem izložbo Jana Nowopackéga. Njegovo ime je bilo neznano na Češkem, šestdeset let je bil na tujem. A zdaj je prišel, 81 let star, z belimi lasmi, da pokaže rojakom doma sadove svojega življenja. Dolgo je čakal slave, priznanja. Ob strani je stal molče in šele zdaj, na koncu svojega pota se je oglasil. Ginjeni so bili vsi, ki so gledali njegova dela, stare, davne risbe iz Dalmacije in Italije in poznejše s Slovaškega, zakaj dobre so bile in brez one romantične maniriranosti, ki je bila takrat njegov čas v modi. Spletli so mu laviorke belolasemu starčku, pozno, ali zato odkritosrčne in zaslužene.

V Rudolfinu sta razstavila svoja dela Vaclav Jansa in Emil Orlik. Prvi je znan po svojih slikovitih akvarelih stare Prage, ki so izšli tudi v prav dobri reprodukciji pri znanem češkem založniku Kočiju. Pred kakimi petnajstimi leti je bil Jansa zelo slavljen in veliko so si obetali od njega, danes pa so ga prekosili drugi, mlajši. Emil Orlik je ponos praških in sploh čeških Nemcev. Njega imenujejo, kadar je govor o mladi, zmagoslavni češki umetnosti, ki so ji tudi na Dunaju sami Nemci pripoznali velik napredek pred njeno češko-nemško tovarišico. Osobito bogati nemški praški židje so si izvolili Orlika za svojega posebnega ljubljence. Oljnate slike, perorisbe, lesoreze, kovoreze, navadne in barvaste, vse vrste kinskega načina, vlaganje draguljev v lak in zlato, one posebne kinske akvarele brez senc — povsod je mojster, vse ustvarja z gracijozno eleganco. Toda premalo osobnega je v njegovih delih, premalo individualne posebnosti. V njem ni one notranje topline, one duševnosti, ki šele umotvor oživlja, ogreva. Njegova razstava je bila inace jako bogata in interesantna, osobito je zanimalo, kar se je naučil od Italijanov za svojega daljšega bivanja v njih solnčni deželi.

*

O izložbi češke umetnosti mi ni treba mnogo novega pripovedovati. Mislim, da so bile večinoma vse stvari razstavljene na Dunaju v Hagenbundu, in je »Zvon« o njih že objavil obširen referat iz peresa gospoda Vavpotiča. Samo o nekaterih koloriranih risbah Švabinskega dvomim, da so bile razstavljene tudi tamkaj, ker bi jih bil drugače g. Vavpotič gotovo še posebej omenil. Nemogoče je, predstaviti si neizmerno delikatnost in »sladko krasoto« — kakor je nekdo dejal, ki je razlita preko teh risb. Enako frapira velika oljnata slika »Pri stavu«, ki je videti, kakor da je risana s peresom, a ne s čopičem. Tudi Uprka ima tu nekaj novih slik, ki so posebno zanimive s svojimi zastrtimi, jesenskimi barvami. Tu ni več onega vriskajočega rdečila, ki je bilo tako karakteristično na vseh njegovih dosedanjih slikah. In reči se mora, da je s temi slikami iznenadil tudi one, katerim je s svojimi prejšnjimi jasnimi, gorečimi toni postajal že skoro malo maniriran.

Čehi so pa bili tudi v »praškem salonu« v Rudolfinu zastopani častno kljub temu, da je bila v istem času odprta posebna razstava češke umetnosti na Kynskem vrtu. Čehi niso v Rudolfinu nikoli radi razstavljali, ker veje tam Nemcem mnogo milejši duh nego njim. Osobito letos so češki Nemci napeli vse sile, da pokažejo najboljše, kar imajo. Gre za galerijo, v kateri

hočejo imeti Nemci enake pravice s Čehi. Ali vsak objektivni človek iz lahka spozna, da so jim Čehi v umetnosti ne le sploh, ampak tudi na tej Rudolfski izložbi za nekoliko naprej, čeprav niso niti kvantitativno niti kvalitativno na izložbi zastopani tako, kakor bi lahko bili. Najlepših čeških imen manjka. Josip Schusser je izložil nekaj dobrih portretov, ali slika praškega kardinala in slika nadvojvode Franca Ferdinanda sta nekako fotografsko trdi, brez pravega življenja. Tudi Ondrušek, Pollak in Böttinger imajo dosti dobre portrete, poslednji je presenetil z lepo, delikatno sliko »Narava v ženski obleki« vse svoje občudovatelje. Alegorije že dolgočasijo, ali ta je prekrasna. Vse okrog zlatorjavo v prelepih niansah, a ravno tako je lahen zavoj, ki pokriva drobno deklislo telo. Šimon je šel v Benetke; ali čudno, ni mu za stare, stokrat porabljene beneške sujete — v kak kot sede in študira čudovito italijansko mesečino, ki tako trdo in hladno osvetljuje tiho, zapuščeno dvorišče. Pred veliko sliko »Kopana« (Fussball) se skoro vsak ustavi in začudi; živahna je in neposredna. Nje avtor je Miloš Jiránek, ki je bil dozdej znan kot trd in neokreten krajinar. Kalvodove slike z onimi njegovimi dekorativnimi oblaki in enakomerno in mirno češko krajino so znane. Krajinarjem Karlu Liebscherju, Slabemu in tudi Engelmüllerju, ki so starejše šole, vsem manjka tistega, kar Nemec imenuje »Stimmung«. Izmed Nemcev stoji Orlik na prvem mestu. Poleg Orlika najbolj zanimajo njih radirarji. F. Hegenbart ne ovlada le svoje tehnike izborna, ampak kaže v svojih listih mnogo filozofske globine, August Brömse mu je podoben. Feschner ljubi pravljice, Hugo Steiner ustvarja v svojih litografijah stare, včasih malo pitoreskne idile. Interesantni so Korzendörferjevi portreti-Jakesch vpliva s svojimi bogatimi toni veselo in radostno. Od krajinarjev zanimata skoro največ dve slikarici: H. Ginzkeyjeva in Kubínová. Ta reprezentativna češko-nemška skupina je povsem precej uboga.

Kolekcija krajin Belgijca F. Courtenza imponira ne le po velikosti njegovih slik, ampak tudi po izredni njegovi realistični tehniki. Tudi on ljubi mrak in mesečino, ali na njegovih slikah ni nič sanjavega in fantastnega. Tisti njegovi pristavi, predmestja in kanali imajo vsi nekaj velikega, a njegova simpatija za sive in žolte boje daje njegovim slikam nekaj resnega in zamišljenega.

Skupino Dancev znači prava umetnost. Njih krajine nas iznenadijo na prvi pogled. Tako je vse sočno, cvetoče, rodovito! Pravi impresionisti so Nils Skovgaard, Thorwald Niss, Jachim Skovgaard. Eden izmed prorokov moderne smeri je Paulsen, a tu so še Ana in Mihal Aucher in mnogi drugi. Danci so se mnogo naučili od Francozov, ali ohranili so si svojo narodno originalnost, in te hiše s širokimi okni, kmečki vrtovi, sobe z onim tipičnim pohištvom imajo tudi svojo narodopisno interesantnost.

Najbolj oblegane so bile Böcklinove slike. Trinajst jih je bilo razstavljenih, ali žalibog skoro sama nedovršena dela, ali prekrasno je bilo tudi to negotovo.

Je še mnogo slavnih umetnikov vseh narodnosti. Ali premnogo jih je, da bi vse naštela. Nekateri so stari moji znanci, ki jih ugledam vselej z novim veseljem. Izmed teh je oni čudoviti poet duše, Sascha Schneider, ki je s svojimi radirankami znan morda tudi komu doli pri nas. Samo eno sliko ima na razstavi, »Noč«, ali ta je taka, da se oči nehote razširijo kakor pri pogledu v globoko, tajinstveno vodo. Poljakinja Olga Boznanska ima »Sestri«, pretresljivo sliko o

delavski bedi. Dekletce s starim, izsušenim obrazom, držče na rokah v cunje zavitega otročiča. Osobito oči so izrazovite, kakor bi govorile. Kakor je Olga Boznanska znana kot slikarica delavske bede sploh, tako slovi Francoz Const. Mennier kot kipar dela, kot kipar delavcev, njih napora, težav in trpljenja. Izmed plastike so njegove stvari najlepše. Sploh zastopajo plastiko skoro samo Francozi: znani Charpentier, Gardet s svojimi levi in tigri Injalbert s svojim španjolskim pastirjem in mnogo drugih. Od Rusov je izložil knez Trubeckoj jako fino portretno statueto svojega brata. Tudi Hrvat Rendić ima nekaj poprsij, ali mislim, da ta dela niso njegova najboljša.

Pa dosti za sedaj! O Josipu Manesu in njegovi izložbi drugič. Saj se obetata Pražanom za letošnje leto še razstavi Worpswedskih umetnikov in monakovske »Secesije«.

Zofka Kveder.

Splošni pregled

Dr. Simon Šubic. Dne 27. julija je umrl v Gradcu v 73. letu svoje starosti vseučilišni profesor dr. Simon Šubic. Rajnik je bil rojen v Poljanski dolini na Gorenjskem, iz katere je izšlo že toliko bistrih glav in razboritih mož. Simon Šubic je bil odličen matematik in fizik, a poleg tega neutrujen slovenski pisatelj. Njegovih člankov in razprav, izmed katerih so zlasti zvezdoznanske zanimive, je veliko število. »Ljubljanskemu Zvonu« je bil zvest sotrudnik in ima uredništvo še zdaj več njegovih rokopisov, ki doslej niso mogli priti na vrsto. Brez dvojbe bo tudi v njegovi zapuščini kako delo, kajti rajni Šubic je bil delaven do zadnjega vzdihljaja in bi služil baš v tem lahko mnogim izmed nas v posnemo. Bodi vrlemu možu, čigar natančnejši životopis prinesemo v eni prihodnjih števil, blag spomin!

Znameniti mrtveci. V Neapolju je umrl maja meseca znameniti ruski romanopisec Stanjukovič, ki je bil nekaj časa tudi urednik liberalnega mesečnika »Djelo«. Največjo slavo si je pridobil s svojimi pomorskimi novelami. Njegov oče je bil admiral in on sam je opravljal službo pomorskega častnika, zato je dobro poznal življenje, ki ga opisuje v omenjenih novelah. — Istega meseca je preminil v Moskvi vseučiliški profesor Kirpičnikov, mož obsežnega znanja. Predaval je in tudi pisal mnogo o ruskem, nemškem, francoskem, angleškem, laškem in španskem slovstvu. — V Peterburgu je dalje dne 25. junija umrla v starosti 65 let Ana Nikolajevna Engelhardt, ki je preložila mnogo del Spielhagnovih, Zolovih, Maupassantovih, Bret Hartovih itd. na ruski jezik. — Nemcem je umrl pred kratkim v visoki starosti 74 let plodoviti in nekdanj mnogo čislani romanopisec Gregor Samarow, čigar pravo ime je Oskar Meding, a Angleži obžalujejo smrt dne 11. julija preminolega pesnika in kritika Williama E. Henleya. Henley je bil navdušen častilec Burnsov in Byronov.

—i—

Nekaj statistike iz naših srednjih šol. Po poročilih o šolskem letu 1902./03. je bilo ob sklepu na 5 kranjskih gimnazijah 1577 učencev, med temi 1401 slovenske narodnosti, na obeh kranjskih realkah 602 učenca, med temi 337 Slovencev, ali posamez: Ljubljana: I. državna gimnazija 571 učencev, med temi, 471 Slovencev, II. drž. gimn. (7 razr.) 340, oz. 340; Kranj: 362, oz. 357; Novo

mesto: 224, oz. 213; Kočevje: (nižja gimn.) 80, oz. 20; Ljubljana: drž. realka 514, oz. 250; Idrija: mestna realka (2 razr.) 88, oz. 87. Na izvenkranjskih srednjih šolah, koder študirajo tudi Slovenci, je bilo razmerje sledeče: Trst: drž. gimn. 534, oz. 139; Gorica: drž. gimn. 481, oz. 247; Pazin: drž. gimn. (4 razr.) 154, oz. 23; Pulj: drž. gimn. 187, oz. 11; Celje: višja drž. gimn. 282, oz. 76; Celje: slov. vzporednice 185, oz. 185; Maribor: drž. gimn. 473, oz. 332; Ptuj: dež. gimn. 190, oz. 29; Gradec: I. drž. gimn. 490, oz. 5; Celovec: drž. gimn. 386, oz. 86; Beljak: drž. gimn. 236, oz. 18; Št. Pavel: benedikt. gimn. 189, oz. 14. Na realkah pa: Trst: drž. realka 475, oz. 78; Gorica: 372, oz. 110; Pulj: mornar. nižja realka 112, oz. 2; Maribor: 235, oz. 8; Gradec:¹⁾ drž. realka 534, oz. 4; Celovec: 317, oz. 8. Vseh skupaj je bilo na teh 25 zavodih 2566 slovenskih gimnazijcev in 547 slovenskih realcev, torej pride na 100 gimnazijcev Slovencev le 21 realcev Slovencev, ali okroglo razmerje 5 : 1. Te številke res jasno in glasno govore, da je pri nas vse premalo zanimanja za realne študije. Starši bi morali uvidevati, da je njih sinovom odprta široka pot tudi po dokončani realki. Če že inženier, arhitekt, kemik itd. ne dobi primernege mesta v domovini, saj mu je odprto tudi drugod po svetu polje za njegovo delovanje. To med nami vobče ukoreninjeno mnenje, da obetajo mlademu človeku edino gimnazijske študije lepo bodočnost, bo treba izpremeniti. Poglejmo, kako vse drugače je pri Čehih, ki so nam vzor žilavega, podjetnega, inteligentnega naroda! V srednjih šolah v kraljestvu Češkem s češkim učnim jezikom, kjer so skoro vsi učenci češke narodnosti, je bilo v šolskem letu 1901./02. 9378 gimn. in 8431 realcev; torej pride ondi na 100 gimnazijcev 89 realcev, ali okroglo 10 : 9, na Moravskem (tudi na čeških zavodih) pa 5037 gimn. in 3270 realcev ali 100 : 65. Torej nas tudi v tem pogledu Čehi daleč nadkriljujejo. Seveda imajo oni srednje šole s povsem češkim učnim jezikom, mi Slovenci pa imamo le na gimnazijah nekoliko pouka v domačem jeziku, realke pa so vse nemške razen idrijske. A kljub temu bi pričakovali ugodnejšega razmernege števila, ne pa 5 : 1! To nezdravo razmerje se kaže že na ljubljanski realki, kjer je komaj polovico učencev slovenske narodnosti (250 : 514), in to v deželi, ki ima 95% slovenskega prebivalstva. Še bolj nenaravno je razmerje na Štajerskem: tam je vseh realcev Slovencev 12, reci »dvanajst«, v deželi, ki ima skoro toliko slovenskega življa ko cela Kranjska. Korošci imajo 8 slovenskih realcev, a deželjanov je ena tretjina Slovencev. Odkod vse to, zakaj tako? Ker naše ljudstvo premalo pozna sestav našega srednjega šolstva in meni, da realka ne vodi in ne pripelje do tistega blagostanja, ki ga želi svojim sinovom. To pa malokdo vpoštevata, da trajajo realne študije le sedem let in da vprav latinščina in grščina, ta dva glavna predmeta, često ovirata in celo onemogočita uspešno napredovanje učencev, ki imajo za realne predmete sicer dovolj zmožnosti in tudi veselja. Naj bi torej ljudskošolski učitelji vplivali na to, da bi učenci, ki se kažejo nadarjene za realne nauke, prehajali na realke, in naj bi si dali starši takih učencev dopovedati, da niso edino »latinske« šole pogoj sreče, ki je žele svojim sinovom!

J. W.

Nova poljska opera. Poljski komponist Statkowski je zložil novo opero »Philoenis«, ki je bila na mednarodnem tekmovanju v Londonu odlikovana in ki se vprizori prihodnjo sezono ondi v Caventgardenskem gledišču. —a—

¹⁾ Na graški deželni realki ter tudi na II. in III. drž. gimn. ni bilo nobene nage dijaka slovenske narodnosti.